

actueel

PLEEGZORG
ONTHAAL

PLEEG
ZORG

Meer
transparantie
in de
ouderenzorg

Als grootouders plots
pleeggrootouders
worden

Cover: Laurane Berkein

- 3 Een democratie is pas sterk als er veel mensen aan deelnemen
- 4 Meer transparantie in de ouderenzorg doet ons niet langer tasten in het duister
- 7 Als grootouders plots pleeg grootouders worden
- 11 Een leeftijdsvriendelijk lokaal beleid?
- 15 Wekelijks 30 meldingen van ouderenmis(be)handeling
- 18 Veilig Huis Antwerpen begeleidt slachtoffers en plegers van geweld
- 20 De digitale gewoonten van 75-plussers onder de loep
- 23 Onderzoek naar kinderloosheid en eenzaamheid bij ouderen
- 25 Onderzoek naar dak- en thuisloosheid
- 29 Twee jaar Zorgzame Buurten: een terug- en toekomstblik
- 33 Wat betekent de pensioenhervorming voor de 60-plussers van vandaag?

De Vlaamse Ouderenraad is het advies- en inspraakorgaan van de ouderen bij de Vlaamse regering.

Actueel is het informatieblad van de Vlaamse Ouderenraad.

Een democratie is pas sterk als er veel mensen aan deelnemen

Marijke Dheedene

Directeur

“ Door het afschaffen van de opkomstplicht zullen bepaalde groepen ondervertegenwoordigd zijn in het uitbrengen van hun stem.

131 jaar. Zo lang werden Belgen door de grondwet verplicht om bij verkiezingen naar het stemhokje te trekken. Of je weldegelijk bolletjes kleurde, daar was geen controle op. Stemplicht was er dus niet, maar je moest jezelf wel aanbieden op het stembureau. En daar komt nu verandering in. Want vanaf de volgende verkiezingen, zijn Vlamingen niet langer verplicht om te gaan stemmen. De opkomstplicht is afgeschaft. De verkiezingen van 13 oktober 2024 kunnen dus als historisch worden bestempeld.

Van bij de oprichting van België tot 1893 kende ons land het cijnskiesrecht: louter wie voldoende kon betalen, kon stemrecht kopen. Een handvol mensen dus. Correctie: een handvol mannen. Vanaf 1893 kwam er verandering: alle mannen konden hun stem uitbrengen. Betaalde je 'n extra belasting, dan kon je wat extra stemmen sprokkelen. Er kwam verandering na de eerste wereldoorlog: vanaf dan mochten mannen gelijkwaardig stemmen, met elk één stem. Op gemeenteraadsniveau mochten vrouwen vanaf 1920 ook hun stem uitbrengen. Het duurde echter nog bijna 30 jaar, tot 1949, dat vrouwen en mannen gelijkwaardig mochten stemmen op elk politiek niveau en elk met één stem op zak. Wat viel op? Vanaf dan kregen vrouwenthema's een prominentere plaats op de politieke agenda.

Kunnen we daardoor zeggen dat wie meestemt, mee de politieke agenda bepaalt? Of is dat te kort door de bocht? Uit academische hoek horen we alvast geluiden dat bij het afschaffen van de opkomstplicht, er een onevenwicht ontstaat in wie zal gaan stemmen. Niet alle groepen in onze maatschappij zullen zich nog evenredig naar het stemhokje begeven, waardoor bepaalde groepen ondervertegenwoordigd zijn in het uitbrengen van hun stem. We kunnen ons dus de vraag stellen: zullen deze groepen niet (opnieuw) vergeten worden in het politieke discours?

Het belang van georganiseerde inspraak is dus essentieel voor alle groepen in onze maatschappij. Wat betreft ouderen neemt de Vlaamse Ouderenraad alvast de noodzakelijke rol op om de politieke keuzes rond ouderenbeleid grondig en kritisch op te volgen.

Een democratie is pas sterk als er zoveel mogelijk mensen aan deelnemen. Net daarom vragen wij om de verkiezingen zo inclusief mogelijk te maken. Niet alleen voor ouderen, maar voor iedereen. Niemand mag zich uitgesloten voelen om z'n stem uit te brengen. Een warme oproep dus naar de lokale besturen om goed na te denken over hoe de verkiezingen georganiseerd worden, en of deze inclusief zijn. Drempels moeten worden weggenomen.

Wij hopen alvast dat de grote groep ouderen participeert aan onze democratie door te gaan stemmen, zodat hun ervaring, noden en wensen weerklanken in de verkiezingsuitslag. Niet alleen voor de ouderen van vandaag, maar ook voor de ouderen van morgen.

Meer transparantie in de ouderenzorg doet ons niet langer tasten in het duister

Heel wat mensen leveren elke dag grote inspanningen om goede zorg te verlenen in woonzorgcentra en dat maakt voor de bewoners echt een verschil. Toch bereiken ons signalen over het feit dat de werking van woonzorgcentra niet altijd even transparant is. Is de financiële situatie van de voorziening gezond? Hoeveel betaal je eigenlijk, als je alle extra kosten meetelt? En hoe ervaren bewoners zelf het dagelijkse reilen en zeilen? Sinds kort neemt de Vlaamse overheid verschillende maatregelen. Wij gingen in gesprek met **Karine Moykens**, secretaris-generaal van het Vlaams departement Zorg. Ze vertelt ons meer over de verschillende initiatieven en het doel ervan.

Tekst: VQ. Foto onderaan: Laurane Berkeijn

Om te starten zoomen we in op een kopzorg van veel ouderen: de financiële transparantie in de ouderenzorg. De Vlaamse Ouderenraad uitte hier al meermaals signalen over. En de Vlaamse overheid nam de afgelopen maanden een aantal maatregelen op dat vlak?

"Klopt. Op basis van signalen van gebruikers en hun omgeving en door vaststellingen van Zorginspectie, zijn er diverse maatregelen genomen om kwalitatieve zorg voor bewoners te kunnen blijven garanderen. Die maatregelen stimuleren een gezonde financiële situatie. Want voorzieningen die betrouwbaar, eerlijk, integer en professioneel handelen, krijgen vertrouwen van de maatschappij."

"Het is onze taak als Vlaamse overheid om het kader uit te tekenen en te controleren of dat kader wordt nageleefd. De maatregelen binnen dat kader gaan onder meer over de transparantie in de financiële stromen en het verbod op winst op de zorgcomponent. Zo willen we financiële wantoestanden in de woonzorgsector voorkomen. De maatregelen maken bovendien deel uit van een breder zorgbeleid voor ouderen dat gericht is op het verbeteren van hun levenskwaliteit en welzijn."

Kan u enkele voorbeelden geven van die maatregelen?

"Nieuwe woonzorgcentra moeten bijvoorbeeld een gedetailleerd financieel plan opmaken en we zullen strenger toekijken op hun dagprijs. Die moet gebaseerd zijn op de kosten die ze maken. Vrije prijszetting is voor hen niet meer mogelijk. De eventuele huurkost van het gebouw - die in de dagprijs mag worden doorgerekend - wordt ook beperkt. Dat zorgt voor een eerlijkere prijs voor alle bewoners, ongeacht of het woonzorgcentrum eigenaar is van het gebouw of het huurt. Woonzorgcentra moeten bovendien alle kosten en opbrengsten opnemen in een transparante boekhouding."

"Ook wat betreft de indexatie van de dagprijs, zetten we stappen. Tot op heden kon zo'n indexatie op elk moment van het jaar plaatsvinden. Maar nu koppelen we die aan de overschrijding van de spilindex. Eenvoudig gezegd: wanneer de pensioenen indexeren. Met die maatregel moeten bruuske prijsstijgingen vermeden worden en zou de stijging meer geleidelijk moeten verlopen."

"Maar met het oog op de toenemende vergrijzing is het ook belangrijk dat woonzorgcentra blijven investeren, renoveren en uitbreiden. We willen verantwoord ondernemerschap dan ook stimuleren. Daarom staan we toe dat voorzieningen tot een bepaald niveau een reserve kunnen opbouwen. Wel vermijden we dat huidige bewoners geconfronteerd worden met een te forse prijsstijging. We voorzien dus ook beschermende maatregelen die voor hen een prijsstijging gefaseerd over een langere periode doorvoert."

“Op basis van signalen van gebruikers en hun omgeving en door vaststellingen van Zorginspectie, zijn er diverse maatregelen genomen die een gezonde financiële situatie stimuleren in voorzieningen.”

Ook de ervaringen van bewoners over hun eigen woonzorgcentrum waren te weinig zichtbaar. Een concreet initiatief op dat vlak is onze kwaliteitsmeting in de Vlaamse woonzorgcentra, die de Vlaamse Ouderenraad samen met het Vlaams Instituut voor Kwaliteit

van Zorg (VIKZ) organiseert. Wat is volgens u de kracht daarvan?

"Dit past binnen onze doelstelling om bewoners meer inspraak te geven. Het woonzorgcentrum is tenslotte hun thuis: naast zorg, gaat het natuurlijk over leven en wonen. Ook ouderen hebben dingen te zeggen over wat ze willen en niet willen. Via goed opgeleide enquêteurs die bij hen langsgaan in de woonzorgcentra, brengen we de stem van bewoners en hun naasten op een objectieve, wetenschappelijk onderbouwde en transparante manier in beeld."

"De bevraging gaat over verschillende relevante thema's zoals privacy, respect, omgang met de bewoners, activiteiten en relaties tussen bewoners onderling. We vragen de bewoners niet enkel naar hun mening over deze thema's, maar ook naar hoe belangrijk ze dit vinden voor zichzelf en hun leven in het woonzorgcentrum."

"De eerste resultaten worden in de loop van 2025 verwacht met publicatie op www.zorgkwaliteit.be. Iedereen zal ze kunnen raadplegen en woonzorgcentra kunnen er mee aan de slag, bijvoorbeeld door ze op een bewonersraad te bespreken met hun bewoners en personeelsleden. Daar kunnen dan meteen ideeën besproken worden."

De Vlaamse Ouderenraad engageert zich om de vrijwillige enquêteurs te rekruteren, op te leiden en te begeleiden. Hoe ervaart u onze rol in dit initiatief?

"Die samenwerking biedt een belangrijke meerwaarde. De vrijwilligers zijn voornamelijk ouderen die maatschappelijk zinvol werk willen doen, en die qua leefwereld goed aansluiten bij de bewoners. Door deze manier van werken, stellen we bovendien de beeldvorming van woonzorgcentra bij. Jongere generaties ouderen gaan langs bij oudere generaties die in het woonzorgcentrum wonen. Zo ontstaat er een mooie wisselwerking tussen de leefwereld binnen en buiten

het woonzorgcentrum, die door beide partijen, zowel bewoners als enquêteurs als zeer positief wordt ervaren."

“ De bevraging in woonzorgcentra past binnen onze doelstelling om bewoners meer inspraak te geven. Het woonzorgcentrum is tenslotte hun thuis.

Hoe zal het departement aan de slag gaan met de resultaten van de bevraging?

"De resultaten kunnen inderdaad ook richting geven aan het Vlaams beleid dat we met het Departement Zorg uitstippelen. Samen met de Vlaamse Ouderenraad, het VIKZ en de koepelverenigingen ouderenzorg, Zorgnet-Icuro, VLOZO en VVSG, evalueren we welke concrete initiatieven op beleidsniveau eraan gekoppeld kunnen worden."

"Ook willen we bekijken hoe we de meting kunnen herhalen en verduurzamen. Op die manier kunnen we zelf de resultaten opvolgen én geven we woonzorgcentra de kans om in de toekomst hun eigen verbeteracties te evalueren."

Een ander initiatief dat genomen werd in het kader van transparantie, is een toevoeging van woonzorgfiches aan De Sociale Kaart. Welke informatie vinden mensen op die fiches?

"Tot voor kort was het quasi onmogelijk om de keuze voor een woonzorgcentrum te maken op basis van objectieve informatie. Men was aangewezen op direct contact met een woonzorgcentrum of zelfs krantenartikels. Die informatie was veelal subjectief en werd niet door een neutrale partij geverifieerd."

"Daarom besloten we zelf de feitelijke info aan te bieden. We gebruiken daarvoor inderdaad de Sociale Kaart. Naast een aantal algemene (contact) gegevens van het woonzorgcentrum, delen we ook het aantal bewoners en hun zorggraad, enkele financiële gegevens zoals de gemiddelde dagprijs en een overzicht van de inspecties die reeds plaatsvonden in de voorziening. Later worden er ook nog personeelsgegevens toegevoegd."

Daarnaast wordt ook het Waarderingsplatform ontwikkeld waar gebruikers of hun omgeving online hun waardering kunnen uiten over bijvoorbeeld woonzorgcentra. Waarom de keuze om zo'n platform te ontwikkelen?

"Naast de objectieve informatie die je nu terugvindt op de Sociale Kaart, wil iemand die een zorgaanbieder zoekt in Vlaanderen ook weten hoe andere gebruikers of bewoners die aanbieder ervaren. Het Waarderingsplatform geeft gebruikers en hun omgeving een publieke stem in de waardering van hun organisaties. Zo zorgen we voor meer informatie over de zorg en ondersteuning. We willen positieve verhalen in de kijker zetten. Via meer interactie tussen de gebruikers en organisaties stimuleren we ook kwaliteitsverbetering."

“ Tot voor kort was het quasi onmogelijk om de keuze voor een woonzorgcentrum te maken op basis van objectieve informatie.

"Het platform is nog maar net gelanceerd. Op dit moment kan je al waarderungen terugvinden van mensen over een beperkt aantal woonzorgcentra, kinderopvang, jeugdhulp en voorzieningen voor personen met een handicap. Later komen daar nog meerdere voorzieningen bij."

Waarover geven mensen vooral hun waardering?

"Het gaat over vooraf bepaalde categorieën, waar de persoonlijke ervaring zeer belangrijk is. Voor de woonzorgcentra zijn dat bijvoorbeeld de inrichting, de omgang met medewerkers, activiteiten en het welbevinden. Je geeft op elk van die elementen een score, en je kan je score toelichten."

"Op dit moment valt het op dat de waarderungen zeer positief zijn. Hoewel we dit enigszins verwachtten, zijn we tevreden met die bevestiging. De sector komt jammer genoeg vooral in het nieuws als er problemen zijn. Wij zijn ervan overtuigd dat de meeste mensen zeer tevreden zijn over de dienstverlening in de woonzorgcentra."

Meer informatie

www.kwaliteitsbevraging.be

www.socialekaart.be

www.waarderingsplatform.be

Als grootouders plots pleeggrootouders worden

Tekst: L.B.

Wanneer kinderen en jongeren door omstandigheden niet bij de ouders kunnen blijven, worden ze opgevangen in een pleeggezin. Ook grootouders kunnen een pleeggezin vormen: kleinkinderen gaan dan inwonen bij hun grootouders, die de rol op van pleeggrootouder opnemen. Maar wat komt daar allemaal bij kijken? **Jeroen Vandenbussche**, coördinator bij Pleegzorg Vlaanderen, vertelt het ons.

Van grootouder naar opvoeder

Als grootouder aan pleegzorg doen. Het is niet evident, weet Vandenbussche. Want een grootouder heeft een volledig andere rol in het leven van een kleinkind, dan een pleeggrootouder. Toch nemen de meeste grootouders die rol op zonder aarzelen. "Het grootste verschil tussen een grootouder en een pleeggrootouder? Een grootouder kan een kleinkind ongegeneerd verwennen. Het kleinkind mag snoepen of lekker lang opblijven. En als het naar de speeltuin wil, is dat nooit een probleem. Maar als pleeggrootouder, moet je je kleinkind ook opvoeden. En grenzen afbakenen. Je vervult plots drie rollen, namelijk de rol van ouder, grootouder en opvoeder. Een pleeggrootouder kan zijn kleinkind dus niet alleen maar vertroetelen."

Pleeggrootouders komen ook voor praktische uitdagingen te staan. Sommige grootouders wonen in een appartement met maar één slaapkamer, anderen hebben een kleine auto. "En willen ze spontaan uiteten gaan? Dan moeten ze plots op zoek naar een babysit", weet Vandenbussche. Bovendien zitten pleeggrootouders vaak net in een levensfase waarin er meer tijd vrijkomt voor zichzelf. Ze worden lid van verenigingen, ze verhuizen naar een aangepast appartement of ze beslissen om veel te gaan reizen. "Wanneer plots een kleinkind bij hen komt wonen, moeten ze hun plannen aanpassen", vertelt Vandenbussche. Veel pleeggrootouders zijn bovendien

nog actief op de arbeidsmarkt. "De meeste mensen werken tot hun 67 jaar, het is dus een misvatting dat alle pleeggrootouders al op pensioen zijn. Een job plots combineren met zorg voor een kleinkind, is allesbehalve evident."

“ Het welzijn en welbevinden van het kind staat altijd centraal. Maar ook met andere betrokkenen worden er diepgaande gesprekken gevoerd.

Pleegzorgprocedure

Maar hoe word je als grootouder plots pleeggrootouder? "Een onrustwekkende thuissituatie van een kind, kan door veel partijen gemeld worden", vertelt Vandenbussche. Soms zijn het de grootouders zelf die zich zorgen maken over de thuissituatie van een kind. Soms is het een nonkel, tante, buur of vriend die de situatie meldt. En in nog andere gevallen grijpt de school in, of de ouders zelf. Wanneer Pleegzorg wordt aangesproken, zet de organisatie altijd verschillende partijen samen rond de tafel. "We gaan in gesprek met de school, met het kind zelf en met de ouders. En we brengen het netwerk van het kind in kaart, om te

kijken of de opvang kan gebeuren bij grootouders, familieleden of een leerkracht. Onze voorkeur gaat altijd uit naar een pleeggezin binnen het netwerk van het kind."

“ De meeste mensen leren het concept pleegzorg pas kennen, wanneer ze er zelf mee geconfronteerd worden.

Bij die situatieschets staat het welzijn en welbevinden van het kind altijd centraal. Maar ook met andere betrokkenen worden er diepgaande gesprekken gevoerd. "Komt iemand uit het netwerk van het kind in aanmerking voor pleegzorg? Dan doorlopen we een procedure met het kandidaat-pleeggezin", vertelt Vandenbussche. "Want niet in elk gezin kan een kind opgevangen worden. Niet elk gezin is praktisch of financieel in staat om een extra kind te onderhouden. En soms is iemand op papier een geschikte pleegzorger, maar ziet die persoon het niet zitten." Zo'n procedure kan enkele weken tot enkele maanden duren. In sommige situaties wordt ook de jeugdrechtbank bij een procedure betrokken.

Betrokkenheid ouders

Wanneer een kind wordt opgevangen in een pleeggezin, blijven de biologische ouders meestal in beeld. "Vanuit Pleegzorg streven we ernaar om in te zetten op meer-ouderschap", weet Vandenbussche. "Dat is een opvoeding waarbij de band tussen kind, ouders en pleegzorgers zo goed mogelijk behouden wordt. En belangrijke keuzes in het leven van het kind, worden waar het kan liefst samen met de ouders gemaakt."

Wordt pleegzorg opgestart? Dan wordt er altijd vanuit gegaan dat het kind na verloop van tijd weer bij de ouders zal kunnen wonen. Wie in dat

traject stapt, weet dat dat in principe een eindig verhaal is. Pleegzorg is dus niet hetzelfde als adoptie. "In de praktijk zien we dat pleegkinderen soms nooit meer terugkeren naar de biologische ouders, maar dat is zeker niet ons streefdoel", vertelt Vandenbussche. "Adoptie is niet hetzelfde, want bij adoptie wordt een kind officieel het kind van de adoptieouders."

Maar wanneer het kind weer naar de ouders verhuist, blijven pleegzorgers vaak wel deel uitmaken van het netwerk van het kind. "Er is zelden sprake van uit het oog, uit het hart. Ook wanneer kinderen teruggaan naar huis, blijft het contact tussen pleegzorgers en kinderen vaak bestaan. En pleeggrootouders vervullen makkelijk weer de rol van grootouders. Dat is mooi om te zien", knikt Vandenbussche.

“ Onze voorkeur gaat altijd uit naar een pleeggezin binnen het netwerk van het kind.

Bespreekbaar maken

Vandaag zijn er 11.000 kinderen en gasten (volwassenen met een psychische kwetsbaarheid of een beperking) die opgroeien in een pleeggezin. En er zijn 8.000 pleeggezinnen actief. Dat is heel wat. En net omdat er zoveel pleegkinderen zijn, is het belangrijk dat er meer over gesproken wordt. Want de meeste mensen leren het concept pleegzorg pas kennen, wanneer ze er zelf mee geconfronteerd worden. "Eén van de doelen van Pleegzorg Vlaanderen is dan ook om pleegzorg meer bespreekbaar te maken in de samenleving. We willen dat klasgenootjes het niet vreemd vinden, dat één van hun vriendjes pleegzorgers, pleegouders of pleeggrootouders heeft. Net zoals

klasgenootjes ook niet raar opkijken, wanneer hun vriendje een plusmama of pluspapa heeft."

Bovendien zijn er altijd pleeggezinnen te kort. "Gemiddeld zijn we altijd op zoek naar 1.000 extra pleeggezinnen. Sensibiliseren blijft dus belangrijk", besluit Vandenbussche.

Wat is pleegzorg?

Kinderen en jongeren die voor een korte of lange periode niet thuis kunnen wonen, kunnen tijdelijk of voor een langere tijd terecht bij een pleeggezin. Ook volwassenen met een psychische kwetsbaarheid of een beperking, kunnen via pleegzorg geholpen worden. Soms wordt iemand vrijwillig in een pleeggezin geplaatst, soms is een plaatsing onvrijwillig. Een pleeggezin dat bestaat uit grootouders van het kind, een buur, een tante of nonkel of bijvoorbeeld een leerkracht, wordt een netwerkgezin genoemd. Bij een bestandsgezin heeft het pleeggezin geen link met het kind of de volwassene.

Zorg voor een lange periode, wordt perspectiefbiedende zorg genoemd. Bij ondersteunende pleegzorg, gaat het meestal over korte periodes. Het gebeurt ook dat een kind tijdens de week bij een pleeggezin verblijft, en in het weekend bij de ouders woont.

De redenen waarom kinderen en jongeren niet thuis kunnen blijven, zijn divers. Soms is één van de ouders ernstig ziek. Soms is een thuissituatie voor een kind onveilig. Soms verloopt de opvoeding stroef.

Meer informatie

Meer informatie over pleegzorg vind je op www.pleegzorg.be.

Dirk (66) en Agniëlla (70) zijn al twee jaar pleeg grootouder van Yanaïka (16)

Al sinds jaar en dag hebben Dirk en Agniëlla een goede band met hun drie kleinkinderen. Al hadden ze nooit gedacht dat één van hun kleinkinderen op een bepaald moment bij hen zou wonen. Sinds oktober 2022 is dat realiteit. Ze vertellen ons hoe het is om als pleeg grootouder door het leven te gaan.

Hoe komt het dat jullie twee jaar geleden pleeg grootouders werden van Yanaïka?

Dirk: "Yanaïka is de dochter van mijn dochter, Sophie, en haar ex-man. Toen zij scheidden, ging Yanaïka bijna fulltime bij haar mama wonen. Omdat Sophie en Yanaïka in hetzelfde appartementsblok woonden als ons, hadden we nauw contact met elkaar. Maar Sophie was nierpatiënt, en enkele jaren geleden overleed ze aan de ziekte. Yanaïka moest toen bij haar papa gaan wonen, maar de band met haar papa is nooit goed geweest. Ook het samenwonen verliep dus niet goed. Toen we in oktober 2022 telefoon kregen van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB) met de vraag of we Yanaïka konden gaan ophalen op school, omdat ze zo

droef was doordat het thuis stroef liep, hebben we geen moment gearzeld."

Agniëlla: "Via iemand van de ouderraad op school hoorden wij over pleegzorg, en beslisten we om een gesprek met Pleegzorg Vlaanderen aan te vragen. Daar kwamen we te weten dat ook grootouders de zorg voor hun kleinkind officieel kunnen opnemen. Pleegzorg ging in gesprek met Dirk en mij, met Yanaïka, haar papa en zijn vriendin, en uiteindelijk werd onze pleegzorgaanvraag goedgekeurd."

Hebben jullie jullie levensstijl moeten aanpassen, nu Yanaïka bij jullie woont?

Dirk: "We hadden ons appartement net volledig gerenoveerd, en we droomden er eigenlijk ook van om ooit

te verhuizen naar de kust. Maar toen Yanaïka bij ons kwam wonen, bleek ons gerenoveerd appartement niet aan te sluiten bij de noden van een tiener. We hebben daarom redelijk snel beslist om ons appartement te verkopen, en te verhuizen naar een groter huis."

Agniëlla: "Yanaïka heeft nu een grote slaapkamer, en er is voldoende plaats zodat ook vriendinnen kunnen langskomen."

Dirk: "De verhuis naar een huis met trappen was de grootste aanpassing. En we hebben een grote tuin, dus ik moet regelmatig het gras afrijden. Hoewel dat niet evident is, hoor je ons niet klagen. Als we op die manier Yanaïka een betere jeugd kunnen geven, zijn we tevreden."

Agniëlla: "Ook op persoonlijk vlak is er wel wat veranderd. Hoewel we altijd een sterke band hadden met Yanaïka, hebben we haar sinds ze hier woont nog beter leren kennen. Ze maakt nu echt deel uit van ons gezin. Is ze ziek of verdrietig? Dan slaap ik bij haar 's nachts. En via Smartschool volgen we op hoe het gaat op school. Heeft ze een vriendje? Dan moeten wij haar daarop voorbereiden. En haar opvangen als ze liefdesverdriet heeft. Bovendien heeft Yanaïka vaak verdriet, omdat haar mama overleden is en ze geen contact meer heeft met haar papa. Ook dat vangen wij op."

“ Hoewel we altijd een sterke band hadden met Yanaïka, hebben we haar sinds ze hier woont nog beter leren kennen.

Dirk: "Wat ook veranderd is, is dat we vaker 'nee' moeten zeggen tegen haar. Als grootouder konden we Yanaïka zoveel verwennen als we wilden. Maar nu zijn we niet alleen haar oma en opa, we vullen ook de rollen in van moeder en vader, en van opvoeder."

Agniëlla: "Bovendien moeten we dagelijks met een extra gezinslid rekening houden. Maar Yanaïka komt altijd op de eerste plaats. Wil ze afspreken met vrienden? Dan staan we paraat om haar, indien nodig, te voeren of te gaan halen. Gelukkig zijn we goed omringd, onze vrienden zijn trots op ons dat we pleeg grootouders werden. Gaat het thuis even moeilijker? Dan kunnen we altijd op hen rekenen."

"Daarbovenop moeten we ook een evenwicht vinden tussen de aandacht die we geven aan Yanaïka, en aan onze andere kleinkinderen. We hebben drie kleinkinderen. Eén kleinkind is nog een baby, maar onze kleinzoon is net zoals Yanaïka een tiener. We gaan regelmatig met Yanaïka shoppen, maar we vinden het fijn als we ook voor onze kleinzoon eens nieuwe schoenen kunnen kopen. En ze krijgen allebei evenveel zakgeld van ons. Hoewel we inzien dat er een verschil is tussen een kleinkind dat bij ons woont, en een kleinkind dat wel een stabiele thuissituatie heeft, proberen we onze aandacht en financiële ondersteuning wel goed te verdelen."

Krijgen jullie als pleeg grootouders ondersteuning?

Agniëlla: "Via Pleegzorg kunnen we rekenen op drie vormen van ondersteuning. We hebben een vaste begeleider waarbij we terecht kunnen met al onze vragen en problemen. Ook Yanaïka heeft een goed contact met de begeleider. We kunnen haar altijd bellen of mailen met snelle vragen, en voor diepgaandere gesprekken spreken we samen af."

Zij is ons eerste aanspreekpunt. We vertrouwen haar, en hebben een goede band. De begeleider staat trouwens ook in contact met de school van Yanaïka."

“ Nu zijn we niet alleen haar oma en opa, we vullen ook de rollen in van moeder en vader, en van opvoeder.

Dirk: "Daarnaast ontvangen we door Pleegzorg Vlaanderen financiële ondersteuning, omdat Yanaïka voor een lange periode bij ons blijft."

Agniëlla: "Verder organiseert Pleegzorg Vlaanderen ook cursussen. Die zijn erg waardevol. We leren er over hechting, loyaliteit, de rollen en verwachtingen in het leven en conflicten. We krijgen handvatten aangereikt om met bepaalde situaties om te gaan, en we krijgen tips van andere pleeg grootouders. Via een cursus die gericht was op pleeg grootouders, leerden we andere grootouders kennen. We hebben met hen een Whatsappgroepje waarin we regelmatig communiceren."

Dirk: "In principe, wanneer je pleegouder wordt, blijven verschillende zaken wel de verantwoordelijkheid van de ouders. Voor medische zaken moesten we altijd de vader van Yanaïka contacteren. Wilden we op reis met Yanaïka? Ook dan moesten we aan hem toestemming vragen. En alle informatie over school kwam automatisch bij Yanaïka haar vader terecht. Maar omdat de vader aangaf geen contact meer te willen met zijn dochter, konden we met de hulp van Pleegzorg regelen dat hij afstand deed van een groot deel van de verantwoordelijkheden. Daardoor kunnen wij nu over veel zaken zelf beslissen, en dat maakt ons leven en dat van Yanaïka een pak makkelijker."

Een leeftijdsvriendelijk lokaal beleid?

Aan de slag met onze acht speerpunten

Het is bijna zover. In oktober 2024 trekken we voor een tweede maal dit jaar naar de stembus. Dit keer voor de lokale verkiezingen. Om een succesvol lokaal ouderenbeleid te stimuleren, schreven we met de Vlaamse Ouderenraad een memorandum - een nota die de noden en behoeften van ouderen scherpstelt en inspiratie biedt voor een volgend bestuursakkoord. In ons memorandum schuiven we acht speerpunten naar voren die een succesvol lokaal ouderenbeleid kunnen stimuleren. Heel wat lokale ouderenraden en lokale besturen lieten zich door onze speerpunten inspireren. Hoe ze er lokaal mee aan de slag gingen? Wij legden ons oor te luister bij verschillende steden en gemeenten.

Geef ouderen een structurele stem in het lokaal beleid

Een voortdurende dialoog met ouderen is een essentiële basis voor een leeftijdsvriendelijk lokaal beleid. Structurele inspraak- en participatiemogelijkheden voor ouderen zijn dan ook onmisbaar. Een lokale ouderenraad is de aangewezen vorm om dit te organiseren.

"Enkele jaren geleden beslisten we om de adviesraad voor Senioren van de stad Aalst nieuw leven in te blazen. We wilden een hedendaagse raad die heel wat kennis en ervaring bevat, die activiteiten organiseert én beleidsinitiatieven neemt. En we wilden een naam die een diverse groep aansprak. Een raad voor en met senioren, zonder steeds de focus op het woord 'senioren' te leggen. En zo kwamen we uit bij de Retroraad."

"We streven naar een goede werking tussen de gouden driehoek: de adviesraad, ambtenaren en beleidsmakers. We merken dat de bekendheid van de Retroraad groeit bij de doelgroep en bij relevante actoren. We zetten bovendien sterk in op een participatieve aanpak, door aanspreekbaar te zijn, outreachend te werken en door te co-creëren. Steeds meer van onze projecten worden zichtbaar in de stad en we merken dat we andere adviesraden inspireren."

Jens Van de Perre, coördinator Retrobeleid (55+) van stad Aalst

Transformeer de lokale omgeving tot een gezonde, toegankelijke en verbindende ruimte

Een omgeving die de levenskwaliteit van ouderen bevordert, is essentieel om het welzijn van ouderen te garanderen. Daarbij moet er aandacht zijn voor gezondheid, sociaal contact en beweging.

"De Hogeschool West-Vlaanderen (Howest) ontwikkelt een tool die de leeftijdsvriendelijkheid van je stad of gemeente in kaart brengt. Daarvoor heeft Howest gegevens van steden nodig. Stad Aalst wil inzetten op leeftijdsvriendelijkheid, dus we beslisten om mee te werken. De tool zal een scan maken van de leeftijdsvriendelijkheid van onze stad. En we krijgen nadien ook een actieplan. Cijfers zijn bovendien een meerwaarde als je op beleidsniveau iets wilt bereiken."

"Om ook beweging in de openbare ruimte te stimuleren, kochten we bovendien beweegbanken aan. Die stimuleren trouwens ook ontmoetingen tussen burgers. Ze zijn geplaatst op locaties die intergenerationaliteit versterken, bijvoorbeeld speeltuinen."

Jens Van de Perre, coördinator Retrobeleid (55+) van stad Aalst

Bevorder de participatie en het engagement van ouderen

Ouderen willen hun leven betekenisvol invullen. Door bij te leren, nieuwe talenten te ontdekken en passies te delen of zich te engageren in het verenigingsleven. Toch worden heel wat ouderen met obstakels geconfronteerd die hen tegenhouden om te participeren. Naast een financiële drempel zijn er ook informatie-, fysieke en sociale drempels. Een leeftijdsvriendelijke gemeente houdt met elke hindernis rekening opdat ouderen kunnen blijven participeren.

"Bij het opmaken van ons lokaal memorandum, verspreidden we ideeënbladeren waarop senioren hun bezorgdheden, ideeën en noden kenbaar maakten. Want inspraak van senioren is belangrijk én noodzakelijk. We polsten daarin onder andere naar hun mening over openbaar vervoer, woningrenovaties, digitale vaardigheden, de veiligheid van fietsers en voetgangers, het autoverkeer, de netheid van de gemeente en het activiteitenaanbod."

"De resultaten van de ideeënbladeren koppelden we via de seniorenWIJZER terug aan de inwoners. Dat is een brochure die alle 55-plussers in onze gemeente tweemaal per jaar ontvangen. Die brochure informeert ouderen over tal van onderwerpen die hen aanbelangen, activiteiten en onze dienstverlening. De seniorenWIJZER is een samenwerking tussen de seniorenraad en de dienst senioren van de gemeente. De leden van de seniorenraad brengen de brochures persoonlijk rond. Ze vinden fysiek contact met de inwoners belangrijk. We merken dat onze diensten meer vindbaar en toegankelijker zijn dankzij de seniorenWIJZER."

Senioren dienst gemeente Heuvelland

Garandeer een sterk lokaal zorgbeleid voor ouderen

Bij het ouder worden, worden mensen geconfronteerd met toenemende zorgnoden, zoals fysieke problemen, verlieservaringen, ingrijpende levensveranderingen en existentiële vragen. Een sterk lokaal uitgebouwd zorgbeleid komt tegemoet aan de uitdagingen waar oudere inwoners met een zorg- en ondersteuningsnood voor staan.

"De seniorenadviesraad en het lokaal bestuur van Schoten merkten op dat oudere inwoners nood hadden aan informatie over zorg en welzijn. Om die nood te beantwoorden, richtten we samen de werkgroep Gezondheid op. De coördinator van de werkgroep, Guy Embrechts, is lid van de seniorenadviesraad. Guy is bovendien een gepensioneerde lokale huisarts."

"De werkgroep organiseert maandelijks voordrachten over gezondheidsthema's in de lokale dienstencentra. Inwoners worden zo op een toegankelijke manier geïnformeerd en gestimuleerd om betere keuzes te maken rond hun eigen gezondheid, en op tijd na te denken over later."

"Guy wordt bovendien nauw betrokken in gemeentelijke gezondheidsprojecten. Daarnaast schrijft hij gezondheidsgerelateerde artikels voor de Seniorenkrant, die tweemaal per jaar bij alle 75-plussers wordt bezorgd."

Laura Kerkhofs, dienst Zorg & Welzijn in Schoten

Ontwikkel een levensloopbestendig lokaal woonbeleid

Zowel oudere eigenaars als (sociale) huurders wonen vaak in woningen die energieverslindend, te groot en niet aangepast zijn aan hun noden. Nochtans heeft iedereen recht op menswaardig wonen. Inzetten op levensloopbestendig wonen biedt

perspectief om kwaliteitsvol wonen op oudere leeftijd te garanderen.

"In Heist-op-den-Berg verhuizen heel wat medioren en senioren naar het centrum, om dichterbij alle basisvoorzieningen te wonen. Om ervoor te zorgen dat ze lang in hun nieuwe woning kunnen blijven, ook wanneer zorgnoden toenemen, moeten die woningen aangepast zijn aan de zorgnoden van ouderen. Tot op heden is dat niet het geval, en daar wil de seniorenraad iets aan veranderen."

"De raad brengt de woonproblematiek van ouderen regelmatig onder de aandacht bij het lokaal bestuur. Bij nieuwe projecten of plannen rond wonen dient de seniorenraad steevast op eigen initiatief een advies in. In die adviezen vragen we aandacht voor de verplichte toegankelijkheid van appartementen en voor de opname van een minimum aantal betaalbare (sociale) aangepaste seniorenwoningen. Ook in ons memorandum voor de gemeenteraadsverkiezingen van 2024 wijdden we een punt aan het levensloopbestendig lokaal woonbeleid. Bovendien pleit de raad er ook voor om een lid van de seniorenraad structureel op te nemen in de GECORO – de gemeentelijke commissie ruimtelijke ordening."

"We merken dat de lokale beleidsmakers rekening proberen te houden met onze bezorgdheden. In sommige ruimtelijke uitvoeringsplannen voegen beleidsmakers al toe dat woningen maximaal aanpasbaar moeten zijn, in functie van levenslang wonen. We blijven reageren op openbare onderzoeken rond ruimtelijke ordening, zodat levenslang en betaalbaar wonen verankerd wordt in alle ruimtelijke uitvoeringsplannen."

Roger Oeyen en Jef Mariën, seniorenraad Heist-op-den-Berg

Zet extra stappen in de strijd tegen armoede en onderbescherming

14% van de Vlaamse 65-plussers leeft in een huishouden met een inkomen onder de armoederisicodrempel (Statistiek Vlaanderen, 2024). En dat is verontrustend, want oud worden in armoede brengt kwetsbaarheden en gezondheidsrisico's met zich mee, het belemmert actieve participatie aan de samenleving en het vergroot het risico op sociale uitsluiting.

"In het kader van het stedelijk armoedebeleidsplan richtte stad Genk een nieuw loket op voor medioren en senioren. Het loket wordt bemand door oudere vrijwilligers, waardoor het een laagdrempelig aanspreekpunt is voor leeftijdsgenoten. We merken dat de stap naar professionele hulp voor veel inwoners te groot is. Het loket wil die drempel wegnemen, en ervoor zorgen dat alle burgers hun rechten kunnen opnemen. En dat iedereen de weg vindt naar de juiste diensten."

"De vrijwilligers besteden voldoende tijd en aandacht aan de hulpvragen. Op kleine hulpvragen bieden ze zelf een antwoord. Bijvoorbeeld over het aanvragen van een Gft-container, het leveren van warme maaltijden aan huis en het uitbouwen van een sociaal netwerk. Is een vraag moeilijker? Dan verwijzen ze door naar de juiste diensten en organisaties. Ook voor de vrijwilligers is hun engagement erg waardevol. Uit onderzoek blijkt namelijk dat ouderen langer gezond blijven en zich minder eenzaam voelen, wanneer ze een betekenisvolle rol kunnen opnemen in de samenleving."

Liliane Tielens, secretaris adviesraad 55+ Genk

Maak werk van een digitaal inclusieve samenleving

Hoewel digitalisering voor een pak nieuwe mogelijkheden kan zorgen, bijvoorbeeld op het vlak van sociaal contact, cultuurparticipatie en toegang tot informatie en diensten, creëert en versterkt het ook kwetsbaarheid. Want ouderen die niet over de nodige middelen of digitale kennis beschikken, vallen uit de boot.

"Enkele jaren geleden werd er binnen de seniorenadviesraad een werkgroep digitalisering opgericht, met als doel de digitale kloof voor senioren zo klein mogelijk te maken. Toen de werkgroep net bestond, werkten we nauw samen met de jeugdgraad bij het organiseren van workshops rond digitalisering. Ondertussen werken we ook constructief samen met Digibank Lier – een project dat de digitale vaardigheden van alle Lierenaars versterkt. Samen met de Digibank en de communicatiedienst van de stad geven we nu per kwartaal een Digiwijzer uit. Daarin vinden inwoners een overzicht van de Digi punten en opleidingen rond digitalisering."

"Ook in onze adviezen pleiten we ervoor dat stad Lier levenslang leren over digitalisering structureel verankert. Op federaal niveau maken we deel uit van het Lerend Netwerk Digibanken Vlaanderen. En in samenwerking met de communicatiedienst van de stad, zorgen we ervoor dat de stadswaarsite gebruiksvriendelijk is voor alle leeftijden."

Wilfried Pieraerd, trekker seniorenadviesraad werkgroep digitalisering in Lier

Zorg dat ouderen zich vlot en comfortabel kunnen verplaatsen

Voor ouderen is het essentieel dat ze zich op een veilige en comfortabele manier kunnen verplaatsen. Toch zijn heel wat ouderen minder mobiel dan ze zouden willen en ervaren ze moeilijkheden bij verplaatsingen. Een sterk lokaal mobiliteitsbeleid garandeert ook voor ouderen een maximale bereikbaarheid. Voldoende toegankelijke, gebruiksvriendelijke en betaalbare vervoersopties zijn daarbij een must.

"Tijdens de coronapandemie stippelde de gemeentelijke seniorenraad een toegankelijke wandeling uit: Platse Ring. De wandeling is bewegwijzerd en is 2,7km lang. Alle oversteekpaden en voetpaden op die route werden door de technische dienst van de gemeente toegankelijk gemaakt voor rolstoelgebruikers, mensen met buggy's en mensen met rollators. Er zijn ook rustbanken voorzien, en voldoende vuilnisbakken."

"We maakten een flyer waarop de wandelroute staat. Die kan je terugvinden in alle openbare gebouwen van de gemeente. En onder meer het woonzorgcentrum en het lokaal dienstencentrum moedigen de wandeling aan. Platse Ring grenst bovendien aan heel wat openbare gebouwen en handelaars, zoals het ontmoetingscentrum, de bibliotheek, het gemeentehuis, winkels en apotheken."

"We hopen dat Platse Ring een aanzet kan zijn om ook andere voetpaden en kruispunten aan te passen. Want de wandeling vinkt heel wat aspecten van het lokaal mobiliteitsplan af. Daarom wijdden we ook in ons memorandum een uitgebreid stuk aan de toegankelijkheid van de wegen."

Lien Claus, dienst vrije tijd Oostrozebeke

Meer lezen?

Het uitgebreide memorandum van de Vlaamse Ouderenraad voor de lokale verkiezingen en meer inspiratie vind je terug op www.ouderenraden.be/verkiezingen2024.

Heb je zelf een boeiend initiatief dat je met ons wil delen? Mail naar lokaal@vlaamse-ouderenraad.be

Wekelijks 30 meldingen van ouderenmis(be)handeling

“De gevolgen worden heel vaak onderschat”

Op 15 juni was het de internationale dag tegen ouderenmis(be)handeling. En elk jaar opnieuw komen de cijfers die die dag bekend gemaakt worden, hard binnen. Want 30 meldingen van ouderenmis(be)handeling per week? Dat is veel. Volgens **Lily De Clercq**, stafmedewerker bij het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)-handeling (VLOCO), is het een nog te onbekende problematiek, en er heerst nog steeds een taboe om erover te praten.

Wat is ouderenmis(be)handeling?

“Wanneer een ouder persoon met geweld te maken krijgt, en wanneer dat geweld wordt toegediend door iemand waar de oudere een vertrouwensrelatie mee heeft, spreken we over ouderenmis(be)handeling. Die relatie kan zowel professioneel als vriendschappelijk zijn. Vaak zijn de plegers (de mensen die het geweld toedienen) zonen, dochters, partners of kleinkinderen. En ook professionals kunnen plegers zijn. Denk maar aan kappers aan huis, (thuis)verpleegkundigen of een advocaat. Geweld dat

door een wildvreemde gebeurt, valt niet onder de definitie ouderenmis(be)handeling.”

“Ouderenmis(be)handeling kan zowel voorkomen in de vorm van fysiek geweld, als in de vorm van psychisch geweld. Fysiek gaat het dan over slagen en verwondingen, het geven van een duw of vastgrijpen. Psychisch geweld gaat over ouderen kleineren, (be)dreigen, betuttelen en kortaf zijn. Ook financieel misbruik komt voor. En hen het recht ontnemen om zelf over zaken te beslissen.

Of het schenden van de privacy, denk maar aan post openen zonder toestemming.”

Waarom spreken we over ouderenmis(be)handeling, en niet over ouderen mishandeling?

“Wanneer er geen slechte bedoelingen zijn, gaat het over ouderenmisbehandeling. Is er wel kwaad opzet in het spel? Dan spreken we over ouderen mishandeling.”

“Bij ouderenmisbehandeling gaat het over situaties waarbij een pleger uit onwetendheid, uit onmacht of uit onkunde niet de juiste zorg verleent. Bijvoorbeeld een mantelzorger die de zorg opneemt voor een familielid, maar door een drukke job of zorg voor eigen kinderen tekortschiet. Of een mantelzorger die onvoldoende medische kennis heeft om tegemoet te komen aan de noden van de oudere. Bij ouderen mishandeling gaat het bijvoorbeeld over een vertrouwenspersoon die de spaarrekening van een oudere plundert om zichzelf te verrijken, zonder dat de oudere daar toestemming voor heeft gegeven.”

“Wij gebruiken altijd de term ouderenmis(be)handeling, om duidelijk te maken dat het geweld soms met opzet gebeurt, maar ook soms onbedoeld.”

Zijn er risicofactoren voor ouderenmis(be)handeling?

“Ja. Het gedeeltelijk of volledig verliezen van onafhankelijkheid, is een risico. Denk maar aan financiële afhankelijkheid, zorgafhankelijkheid, materiële afhankelijkheid en emotionele afhankelijkheid. Ouderen die bijvoorbeeld inwonen bij een (klein) kind, kunnen materieel afhankelijk zijn van hen. En wie een beperkt netwerk heeft, leunt al snel meer op een zoon, dochter, kleinkind of goede vriend. Dat valt onder emotionele afhankelijkheid.”

“Ook mensen die kampen met gezondheidsproblemen, een laag

inkomen hebben of alleenstaand zijn, hebben een vergroot risico op ouderenmis(be)handeling. Net zoals mensen die een ingrijpende gebeurtenis meemaakten, zoals het verliezen van een partner, op pensioen gaan, of verhuizen naar een woonzorgcentrum. Mensen die geweld meemaakten in het verleden, zijn ook vatbaarder voor ouderenmis(be)handeling.”

“Ook bij de plegers zijn er risicofactoren, zoals een verslaving, financiële problemen en persoonlijke problemen. Bijvoorbeeld iemand die net z'n job kwijt is, door een scheiding gaat of zijn woning moet verlaten. Ook mensen die geweld meemaakten doorheen hun leven, hebben een groter risico om zelf geweld te plegen.”

“ Er zijn verschillende meldpunten waar professionals en mensen uit de nabije omgeving van een pleger of slachtoffer terecht kunnen.

Wat zijn de gevolgen voor het slachtoffer?

“De gevolgen van ouderenmis(be)-handeling worden heel vaak onderschat. Ze zijn er zowel op korte als op lange termijn. Mensen die met fysiek geweld te maken krijgen, hebben een grotere kans op een opname in het ziekenhuis. Sommigen hebben zelfs een kans op vroegtijdig overlijden. Er zijn ook financiële gevolgen. Als iemands rekening geplunderd wordt door de pleger, dan kan die vaak geen zorg meer betalen. De verhuis naar een woonzorgcentrum of het inschakelen van thuiszorg worden dan soms onmogelijk.”

“Wie met psychisch geweld te maken krijgt, lijdt daar vaak mentaal onder. Op korte termijn voelt die persoon veel spanningen en stress. Op lange termijn gaat iemands zelfbeeld erop achteruit, en het slachtoffer heeft een groter risico op het ontwikkelen van een depressie. Met welke vorm van geweld iemand ook te maken krijgt, zijn kwaliteit van leven daalt ongetwijfeld enorm.”

Wat kan de omgeving van een slachtoffer doen?

“Er zijn verschillende meldpunten waar professionals en mensen uit de nabije omgeving van een pleger of slachtoffer terecht kunnen. Een professional kan sowieso terecht bij VLOCO. Als het gaat om een klacht in een residentiële ouderenzorgvoorziening, dan kan de professional terecht bij de Woonzorglijn. Een vriend of familielid kan terecht bij hulplijn 1712.”

“Krijgt VLOCO een melding over ouderenmis(be)handeling? Dan brengen we altijd de situatie van zowel het slachtoffer als de pleger in kaart. Samen met de persoon die het geweld meldde, bekijken we welke diensten zowel het slachtoffer als de pleger verder kunnen helpen. Dat kan het Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW) zijn, het OCMW of het ziekenfonds. Maar evengoed kan een lokaal dienstencentrum een rol spelen, of een mantelzorgvereniging. Elke situatie vraagt een aanpak op maat.”

“Lijdt het slachtoffer mentaal onder de situatie? Dan raden we aan om op zoek te gaan naar psychologische hulp. Worstelt een oudere met zijn zelfbeeld? Dan kunnen we samen bekijken welke hobby's dat zelfbeeld kunnen opkrikken. Of we geven tips om een sociaal netwerk op te bouwen. Ook lotgenotencontact kan een advies zijn dat we geven.”

“Daarnaast geven we ook advies aan de persoon die het geweld meldt, over hoe die met de pleger en met het

slachtoffer in gesprek kan gaan. Wat zeg je best wel en best niet in zo'n situatie? En hoe start je een moeilijk gesprek met de oudere of de mantelzorger?"

Er heerst vandaag nog steeds een taboe rond ouderenmis(be)handeling. Kan je dat verklaren?

"Ouderenmis(be)handeling is een heel onbekende problematiek. Doordat er zo weinig over het thema gesproken wordt, weten veel mensen niet wat het is. Zowel plegers als slachtoffers beseffen vaak niet dat ze met ouderenmis(be)handeling te maken krijgen, en ook professionals of mensen uit de omgeving van slachtoffers herkennen het niet."

“ Zowel plegers als slachtoffers beseffen vaak niet dat ze met ouderenmis(be)handeling te maken krijgen, en ook professionals of mensen uit de omgeving van slachtoffers herkennen het niet.

"Slachtoffers voelen vaak schaamte, omdat ze ouderenmis(be)handeling meemaken. Plegers zijn beschaamd om toe te geven dat ze de grenzen van de oudere overschreden hebben. Omdat ouderenmis(be)handeling altijd gebeurt tussen een oudere en een vertrouwenspersoon, wil de oudere vaak niet erkennen dat hij ermee te maken krijgt. Ouderen zijn loyaal aan de pleger, en willen die persoon niet in de problemen brengen. Of ze

willen de band of relatie niet kapotmaken, ook al wordt de oudere niet op een correcte manier behandeld."

Waarom is een internationale dag tegen ouderenmis(be)handeling zo belangrijk?

De Clercq: "In 2011 riepen De Verenigde Naties die dag uit met als doel de problematiek internationaal onder de aandacht te brengen en dat landen, en organisaties uit die landen, talrijk over het thema communiceren. Zo leert de samenleving ouderenmis(be)handeling kennen en herkennen. Ook wij gebruiken die dag om extra vormingen, studiedagen en webinars te lanceren. We sturen ook een persbericht uit, waarin we de problematiek toelichten."

"Ook vandaag is de internationale dag tegen ouderenmis(be)handeling erg waardevol. Want in 2023 kwamen er 1584 meldingen binnen bij hulplijn 1712, de erkende CAW's, tele-onthaal en mutualiteiten. Dat gaat dus over 30 meldingen per week. En dat aantal is niet volledig, want veel situaties van ouderenmis(be)handeling worden niet geregistreerd. Of ze worden geregistreerd bij huisartsen, sociale diensten van ziekenhuizen, thuisverpleegkundigen of thuiszorg. En die registraties komen niet tot bij ons."

Waar kan je terecht?

Ben je een professional?

Dan kan je terecht bij VLOCO. VLOCO geeft advies en biedt ondersteuning aan in de vorm van vormingen, studiedagen en webinars.

☎ 078 15 15 70
🌐 www.ouderenmisbehandeling.be

Ben je een burger?

Dan kan je terecht bij 1712. De hulplijn geeft telefonisch advies aan elke burger met een vraag over geweld, misbruik of kindermishandeling.

☎ 1712
🌐 www.1712.be

Heb je vragen of klachten over een residentiële ouderenzorgvoorziening?

Dan kan je terecht bij de Woonzorglijn.

☎ 02 553 75 00
🌐 www.woonzorglijn.be

Veilig Huis Antwerpen begeleidt slachtoffers en plegers van geweld

Intrafamiliaal geweld kent veel vormen, denk maar aan partnergeweld, kindermishandeling en ouderenmis(be)handeling. Gezinnen waarbinnen sprake is van intrafamiliaal geweld, kunnen terecht bij een Veilig Huis. **Thomas Wyns**, operationeel coördinator en **Thijs Muësen**, casusregisseur Veilig Huis Antwerpen, leggen ons uit wat zo'n huis kan betekenen voor gezinnen die slachtoffer zijn van intrafamiliaal geweld.

Tekst: L.B.

Wat doet Veilig Huis Antwerpen precies?

Muësen: "Ons Huis heeft vier verschillende doelen. We bieden verschillende doelgroepen een breed scala aan ondersteuningsvormen aan. Dat kan gaan van weerbaarheidstrainingen tot lotgenotencontact via steungroepen. Voor professionals hebben we een adviserende functie. We ondersteunen ook gezinnen waarbinnen sprake is van geweld. Een begeleider van Veilig Huis volgt een gezin op, en kijkt mee hoe het geweld opgelost kan worden."

"In een Veilig Huis werken politie, parket, lokale besturen en hulpverleningsorganisaties samen. Bij complexe zaken van intrafamiliaal geweld, kijken we vanuit een helikopterperspectief hoe we gezinnen het best kunnen ondersteunen. Vaak in samenwerking met zorgpartners."

Over welke vormen van geweld gaat het meestal?

Muësen: "We komen in aanraking met verschillende vormen van geweld. Onder andere fysiek, verbaal, mentaal, financieel en eengerelateerd geweld (een vorm van geweld

die de seksuele of familiale eer schendt, red.) komen voor. We krijgen ook vaak meldingen van stalking."

“ Geweldsituaties met jonge kinderen komen vaker aan het licht dan geweld bij ouderen.

Wyns: "We begeleiden alle leeftijdsgroepen. Geweldsituaties met jonge kinderen komen vaker aan het licht dankzij de betrokkenheid van scholen, hobby's en organisaties zoals Kind en Gezin. Maar geweld bij ouderen blijft meer onder de radar. Wanneer een ouder koppel redelijk geïsoleerd leeft, weet niemand af van het geweld." Muësen: "We merken dat bij ouderen ook een gevoel van schaamte heerst. Wanneer het geweld gepleegd wordt door hun eigen kind, praten ze dikwijls niet uit schrik dat hun kind gestraft zal worden. Ouderen die geïsoleerd leven,

laten mij ook niet altijd binnen. Ik sta vaak voor een gesloten deur. Pas wanneer ze mij na een lange periode beginnen vertrouwen, durven ze praten. Uiteindelijk zijn ze blij dat ze hun verhaal kunnen doen, en geven ze aan dat ze nood hadden aan een luisterend oor."

Wyns: "Intrafamiliaal geweld komt vaak voor. Gemiddeld krijgen we wekelijks een tiental nieuwe meldingen binnen. Bij minder dan een derde daarvan zijn ouderen betrokken."

Kan je voorbeelden geven van concrete situaties bij ouderen?

Muësen: "Ik begeleid een ouder koppel dat eigenlijk niet meer in staat is om de zorg voor elkaar op te nemen. Omdat niet alles lukt zoals beide partners willen, raken ze gefrustreerd. En die frustraties leiden tot fysiek en verbaal geweld. De dochter uitte haar bezorgdheden uiteindelijk bij de politie. Ik volg ook cases op waarbij kinderen hun ouders verbaal bedreigen. Ze dreigen bijvoorbeeld zorg na te laten, of dat ze contacten met kleinkinderen tegen zullen houden. In diezelfde dynamiek zien we ook regelmatig vormen van financieel geweld. Kinderen die bijvoorbeeld de volmacht nemen op de rekening van hun ouders, maar dat geld voor zichzelf houden en niet spenderen aan geschikte zorg."

“ Bij intrafamiliaal geweld bij ouderen is een huisarts vaak een belangrijke partner.

"Soms verhuist een ouder persoon beter naar een woonzorgcentrum, maar gaat de familie daar tegenin door de hoge kosten. Zo krijgt de oudere persoon niet de zorg die hij nodig heeft. Ik begeleidde ook al een oudere vrouw die na haar scheiding bij de dochter ging inwonen, maar waarbij de dochter fysiek geweld gebruikte."

Wie meldt het intrafamiliaal geweld aan Veilig Huis?

Wyns: "Een melding over intrafamiliaal geweld komt meestal bij ons via de politie of het parket. Ook OCMW's en sociale centra kunnen geweld melden. Verschillende zorgpartners kennen ons, omdat we vormingen aanbieden aan hulporganisaties en bij relevante organisaties langsgaan om ons voor te stellen. Bij intrafamiliaal geweld bij ouderen is een huisarts vaak een belangrijke partner."

"Het gebeurt ook dat een vriend of familielid het intrafamiliaal opmerkt en naar de politie stapt. Ook via die weg stromen meldingen naar ons door."

Hoe verloopt een begeleidingstraject?

Wyns: "Nadat wij een melding ontvangen hebben, zitten we samen met relevante partners. We bestuderen de gemelde situatie. Elke betrokken partner kijkt of er eerder al meldingen waren, zo krijgen we een totaalbeeld van de situatie. We schatten ook samen in hoe groot de kans is dat het geweld zal terugkeren of kan escaleren. Afhankelijk daarvan beslissen we of het dossier bij ons blijft, of aangemeld wordt bij een van die partners. Soms is het voldoende als de politie betrokken is, soms kan een hulporganisatie aan de slag, en soms blijft het dossier bij ons en volgen wij het op."

Muësen: "Openen wij een dossier? Dan bekijken we binnen welke werking het intrafamiliaal geweld het best past. We voorzien een termijn van zes maanden begeleiding aan gezinnen waar al hulpverlening bij betrokken is. Dan zetten we vooral in op het ondersteunen en versterken van die hulpverlening. We bieden ook trajecten aan van 18 maanden. Het geweld binnen gezinnen bekijken we dan vanuit een helikopterperspectief. Bij die dossiers stemmen we voornamelijk af met politie, justitie en hulpverlening."

"Daarna gaan we in gesprek met alle gezinsleden. Soms voeren we de gesprekken individueel, soms samen. We spreken mensen aan op hun verantwoordelijkheid, maar we vellen nooit een oordeel. Via gesprekken gaan we op zoek naar wat de oorzaak is van het geweld. Wat zit er achter een bepaalde handeling? Zowel plegers als slachtoffers krijgen ruimte om hun verhaal te doen. Afhankelijk van de oorzaken, zetten we een hulpaanbod op."

“ Via gesprekken gaan we op zoek naar wat de oorzaak is van het geweld. Wat zit er achter een bepaalde handeling?

Zijn er nog andere Veilige Huizen?

Wyns: "In verschillende regio's in België zijn er Veilige Huizen. Momenteel zijn er negen Veilige Huizen die vanuit de Vlaamse overheid gelanceerd werden. Voordien waren er al enkele werkingen actief, bijvoorbeeld in Kempen, Limburg en Oost-Vlaanderen. Dankzij de extra ondersteuning van de Vlaamse overheid, kregen ook zij de mogelijkheid om verder te ontwikkelen. Om voor meer herkenbaarheid te zorgen, heten alle projecten nu 'Veilig Huis'. Bovendien is er ook een website die alle Veilige Huizen bundelt."

Muësen: "We staan ook in contact met het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)handeling. Hebben we adviesvragen? Dan kunnen we hen contacteren. Ze kijken samen met ons naar dossiers, en bieden opleidingen en vormingen aan."

Meer informatie

Meer weten over de Veilige Huizen? Surf naar de website www.vlaanderen.be/veilig-huis.

De digitale gewoonten van 75-plussers onder de loep

Tekst: L.B. & M.S. Foto Kristin: Sara Van Looy

Jaarlijks komen we dankzij de imec.digimeter te weten hoe Vlamingen kijken naar technologische ontwikkelingen. We krijgen inzicht in onze digitale gewoonten, vaardigheden en onze attitudes en interesse in technologische trends. Op vraag van de Vlaamse Ouderenraad schenkt de imec.digimeter sinds vorig jaar extra aandacht aan 75-plussers. En daar zijn we uiteraard extra benieuwd naar.

Kristin Van Damme, onderzoeker media en innovatie aan de UGent en betrokken bij de imec.digimeter, neemt ons mee doorheen de digitale vaardigheden van ouderen. Ze geeft ons ook een inkijk in de aanbevelingen die de onderzoeksgroep naar voren schuift.

Tot en met 2022 werkte de imec. digimeter met leeftijdscategorieën tot 65-plus. Maar sinds 2023 wordt er in de resultaten een onderscheid gemaakt tussen 55-plussers, 65-plussers en 75-plussers. "De groep ouderen wordt groter. En onder ouderen zien we heel veel diversiteit. Ouderen kunnen zowel jong gepensioneerd zijn als geëngageerde 80-plussers. Sommige ouderen hebben fysieke zorgnoden, anderen hebben een psychische kwetsbaarheid. Sommige wonen zelfstandig in de eigen woning, anderen in een woonzorgcentrum. De onderzoeksgroep van imec en UGent wil die diversiteit erkennen, en ging daarom met meerdere leeftijdscategorieën aan de slag", vertelt Van Damme.

Om ook minder digitaal vaardige ouderen te bereiken, werd de imec. digimeter in 2023 zowel digitaal als op papier verspreid. De papieren versie werd vooraf grondig getest en aangepast om het invullen van de lijst te vergemakkelijken. "Om de vragenlijst te verspreiden, namen we een steekproef uit het bevolkingsregister. 12.000 personen kregen een papieren brief toegestuurd met de vraag om de vragenlijst online in te vullen, of om een papieren versie aan te vragen. 65-plussers kregen, wanneer ze niet reageerden op de brief, automatisch een papieren versie toegestuurd. We werkten ook met een online panel."

Haat-liefdeverhouding

Uit de imec. digimeter blijkt dat bijna de helft van alle 75-plussers een haat-liefdeverhouding heeft met technologie. "Ouderen zijn blij dat er zaken zoals internet en smartphones bestaan, maar tegelijk ervaren ze de digitalisering ook als storend. Ze vinden het beangstigend dat onze maatschappij meer en meer afhankelijk wordt van smartphones", legt Van Damme uit.

Steeds meer ouderen zijn digitaal vaardig. 69% van de 75-plussers bezit een smartphone. 58% van de 75-plussers beschikt over mobiel internet en 44% van de 75-plussers regelt bankzaken het liefst online. Maar interesse in digitale technologieën neemt – bij alle leeftijdsgroepen – af in vergelijking met vorige jaren. En dat heeft volgens Van Damme een logische verklaring. "In 2023 en 2024 kwamen we in aanraking met heel wat digitale trends. Zo leerden we kunstmatige intelligentie (AI) en ChatGPT kennen. Technologie staat nooit stil, maar de samenleving is op een punt van digitale verzadiging gekomen. Technologie mag dan wel deel uitmaken van ons dagelijkse leven, we vinden het ook fijn om even te detoxen. We genieten ervan als de smartphone of de laptop even uitstaat. Ook sociale contacten in het echte leven zijn en blijven waardevol."

“ Ouderen zijn blij dat er zaken zoals internet en smartphones bestaan, maar tegelijk ervaren ze de digitalisering ook als storend.

En-en-verhaal

3 op 10 van de 75-plussers beschikt niet over een smartphone. Die groep heeft meestal wel een gsm. "Maar dat is dan een toestel waarmee ze niet op internet kunnen. Ze gebruiken hun gsm vooral om te bellen of om berichten te sturen", weet Van Damme. Ouderen die wel een smartphone of een ander digitaal toestel hebben, zijn vooral actief op Whatsapp en Facebook. Ook via mail zijn ze bereikbaar.

Maar omdat een deel van de ouderen niet online actief is, pleit de onderzoeksgroep ervoor dat

dienstverlening zowel digitaal als offline aangeboden wordt. "Ouderen die geen smartphone hebben, kunnen geen QR-codes scannen, niet digitaal bankieren en geen online busticket aankopen. We adviseren lokale besturen en publieke diensten daarom om altijd die offline alternatieven aan te bieden. Niet enkel voor ouderen, trouwens. Ook andere generaties vinden het soms fijn om fysiek een treinticket aan te kopen of om bankzaken te regelen in een loket. De digitalisering is voor ons een en-en-verhaal: mensen moeten én digitaal geholpen kunnen worden, én fysiek."

Ook rond websites van overheden formuleerde de onderzoeksgroep aanbevelingen. Want 22% van de 75-plussers vindt overheidswebsites niet toegankelijk. "Overheden zijn zich er vaak niet van bewust dat hun vakjargon niet bij alle inwoners gekend is. Zo wordt een formulier op een website soms een 'applicatie' genoemd, een term die minder gekend is. Er is ook een regel die zegt dat alle informatie op een website binnen twee of drie muisklikken te vinden moet zijn. Op veel websites is dat niet de realiteit. Wij pleiten ervoor dat overheden zich daarvan bewust zijn, en dat ze hun websites inderdaad toegankelijker maken."

“ We adviseren lokale besturen en publieke diensten om altijd offline alternatieven aan te bieden.

Hulp durven zoeken

In veel gevallen is het bovendien niet problematisch dat er een groep ouderen niet mee is met de digitale trends. "Er zijn ouderen die geen nood voelen om digitaal actief te zijn. Zolang dat hun leven niet belemmert, is dat geen probleem", vindt Van Damme.

"Die ouderen hebben vaak een sociaal netwerk waarop ze kunnen rekenen, als ze sporadisch toch een beroep moeten doen op het internet."

Ook dat blijkt uit de imec.digimeter, want 3 op 4 ouderen kan in zijn nabije omgeving terecht met een vraag over digitale technologieën. "Het is positief dat mensen hulp durven zoeken. Er zijn ook officiële initiatieven die digitale hulpvragen van mensen beantwoorden. Denk maar aan Digipunten, dat zijn plaatsen waar burgers met om het even welke digitale hulpvraag terechtkunnen. Al blijkt uit de imec.digimeter dat die nog veel beter benut kunnen worden."

Het is bovendien zinloos om mensen die geen nood voelen om bij te leren over de digitalisering, te dwingen. "Wie geen interesse heeft, kan je niet forceren om een smartphone, laptop of tablet te kopen. Of om een internetabonnement te nemen. Of om een opleiding te volgen. Enkel wie zélf wil bijleren, zal tijdens een digitale opleiding oprechte interesse tonen. En mensen die willen bijleren, zullen de weg naar hulp zeker en vast vinden", weet Van Damme.

Onzeker over vaardigheden

Uit de imec.digimeter blijkt ook dat veel ouderen onzeker zijn over hun digitale vaardigheden. Drie vierde van de 75-plussers ziet zichzelf niet in staat om de meest voorkomende problemen die gepaard gaan met het gebruik van digitale technologie op te lossen. "Vaak kunnen ouderen dagelijkse handelingen met de smartphone perfect uitvoeren", weet Van Damme. "Maar wanneer er iets verandert, bijvoorbeeld wanneer na een update een woordje in een app vervangen is door een icoontje, dan raken sommigen in paniek. Ze zijn onzeker en soms niet meer in staat om hun handeling verder uit te voeren."

“Veel ouderen zijn onzeker over hun digitale vaardigheden.

Die onzekerheid neemt toe met het ouder worden. "Bij de 55- tot 64-jarigen ziet bijvoorbeeld slechts de helft zich niet in staat om de meest voorkomende problemen op te lossen. Hoe dat komt? Percentueel neemt het aantal ouderen dat digitaal actief is of mee is met de digitale trends, af met de leeftijd. Maar we merken ook dat hoe meer digitale kennis iemand heeft, hoe meer oplossingsgericht die persoon gaat denken. Daarom dat die onzekerheid bij de oudste ouderen het grootst is. Ouderen die wel digitaal vaardig zijn, zien zich meestal wel in staat om problemen op te lossen."

Online desinformatie

Dat hoge cijfer rond digitale onzekerheid, kan een probleem vormen, weet Van Damme. "Vaak zijn de ouderen die digitaal niet mee zijn of maar een beperkte digitale kennis hebben, al op een bepaalde manier kwetsbaar. En wanneer we hen digitaal in de steek laten, wordt die kwetsbaarheid groter." Daarnaast is er ook een groep die ongerust is over de invloed van valse nieuwsberichten op de maatschappij. "Klopt. Er is een groeiende bezorgdheid over desinformatie", knikt Van Damme. "We vinden meer dan ooit informatie online, maar we weten niet of we alles zomaar kunnen vertrouwen. Ook dat zorgt ervoor dat sommige groepen zich online soms onzeker voelen."

“We vinden meer dan ooit informatie online, maar we weten niet of we alles zomaar kunnen vertrouwen.

Of de digitalisering van de samenleving positief is? "Absoluut. Uit de imec.digimeter blijkt dat het aantal mensen dat digitaal actief is en mee is met de digitale trends, stabiel blijft. Dat bedrijven en organisaties zoveel mogelijk inzetten op de digitalisering, is een positieve evolutie en kent veel voordelen. Maar ook fysieke diensten blijven ontzettend belangrijk", besluit Van Damme. "Voor wie digitaal niet mee kan of niet mee wil hoppen op de digitale trends. En voor al wie belang hecht aan intermenselijk contact en vertrouwen."

Imec is het Vlaamse onderzoekscentrum voor nano- en digitale technologie. De imec.digimeter gaat uit van een interdisciplinaire onderzoeksgroep van imec en UGent, en is erkend door de Vlaamse overheid als officieel meetinstrument.

Meer informatie

Alle resultaten over de imec.digimeter vind je op imec.digimeter.be.

"Ook wie geen kinderen heeft, vult het leven zinvol in"

Onderzoek naar kinderloosheid en eenzaamheid bij ouderen

met mijn onderzoek hoop te doorbreken. De samenleving gaat er ook al snel vanuit dat mensen zonder kinderen zich op latere leeftijd eenzamer voelen dan mensen die wel kinderen hebben. In mijn onderzoek ging ik in gesprek met ouderen met en zonder kinderen, om onder meer na te gaan of die uitspraak klopt."

"In totaal zijn meer dan 500 ouderen bevroegd via een enquête. Daarin stonden vragen over kinderloosheid of ouderschap, welzijn, welbevinden en eenzaamheid. Zowel ouderen met als ouderen zonder kinderen vulden de enquêtes in. Daarnaast gingen we met een dertigtal ouderen in gesprek. We bereikten zowel ouderen die bewust kinderloos zijn, als ouderen die ongewenst kinderloos zijn. Of we ook koppels bevroegen? Nee. We voerden enkel individuele gesprekken. Ook wanneer twee partners deelnamen aan het onderzoek, bevroegen we hen apart. Partners hebben soms een andere kijk op hun levensloop en op hun welzijn, en we wilden vermijden dat ze elkaar beïnvloedden."

Huisje, tuintje, boompje, kindje. Het is een riedeltje dat iedereen kent. Maar onder de groeiende groep ouderen in onze samenleving, zijn er steeds meer mensen zonder kinderen. Hoe gaan zij om met het clichébeeld dat leeft in onze maatschappij? En vooral: voelen ouderen zonder kinderen zich eenzamer dan mensen mét kinderen? **Hannelore**

Tekst: L.B.

Stegen, doctoraatsonderzoeker Agogische Wetenschappen verbonden aan het Society and Ageing Research Lab (SARLab) van de VUB, onderzocht het.

Hoe ben je bij je onderzoek te werk gegaan?

"We groeien op in een samenleving waarbij het krijgen van kinderen vanzelfsprekend is. Ik vond het interessant om te onderzoeken welke impact het heeft op mensen, wanneer ze net geen kinderen hebben. Praten over kinderloosheid is bovendien nog steeds een taboe, dat ik

Hoe definiëren jullie eenzaamheid?

"Op basis van de antwoorden van de respondenten, kunnen we eenzaamheid opdelen in drie categorieën: sociale eenzaamheid, emotionele eenzaamheid en existentiële eenzaamheid. Mensen die sociale contacten missen, bijvoorbeeld een groep vrienden, collega's of familieleden, ervaren sociale eenzaamheid. Wie een intieme connectie mist met iemand, bijvoorbeeld met een partner of een goede vriend of vriendin, ervaart emotionele eenzaamheid. Existentiële eenzaamheid houdt in dat mensen zingeving in het leven missen. Ze weten niet wat ze kunnen betekenen voor anderen, of ze weten niet welk nut hun leven heeft."

In je onderzoek concludeer je dat ouderen zonder kinderen niet noodzakelijker eenzamer zijn dan ouderen met kinderen. Kan je dat verklaren?

"Wanneer we de eenzaamheidsscores van mensen met en mensen zonder kinderen naast elkaar legden, merken we inderdaad geen verschil. We ondervinden ook geen verschil tussen mannen en vrouwen. Of mensen wel of geen eenzaamheidsgevoelens ervaren, kunnen we dus niet linken aan het al dan niet kinderloos zijn."

"De verklaring? Mensen zonder kinderen geven hun leven mogelijks bewuster vorm. Ze zijn bijvoorbeeld actief in het verenigingsleven, of ze hebben een grote vriendengroep waarmee ze op pad gaan. Er zijn ook ouderen die geen eigen kinderen hebben, maar wel peter of meter zijn van neefjes en nichtjes."

“Momenten die koppels zonder kinderen soms wel moeilijk vinden, zijn dagen zoals Kerstmis, Nieuwjaar, verjaardagen en Moeder- of Vaderdag. Op die feestdagen verwacht de maatschappij dat we meer tijd doorbrengen met vrienden en familieleden. Sommige deelnemers aan het onderzoek ervaren op die dagen dus wel een korte periode van eenzaamheid. Anderen ervaren dat niet, omdat ze die dagen delen met bevriende koppels die ook geen kinderen hebben, zoals oud-collega's, vrienden uit de studententijd of broers en zussen die net zoals hen kinderloos zijn.”

“Mensen zonder kinderen geven hun leven mogelijk bewuster vorm. Ze zijn bijvoorbeeld actief in het verenigingsleven.”

“Of koppels zonder kinderen het moeilijker hebben om contacten te onderhouden met vrienden? Uit de gesprekken bleek dat het contact met een vriendengroep soms wat verwatert, wanneer een koppel kleine kinderen krijgt. Dan verschuift de aandacht van dat koppel al snel naar het gezin. Maar wanneer de kinderen het huis uit zijn, versterkt die vriendschap opnieuw.”

Zijn er verschillen tussen mensen die bewust kinderloos zijn, en mensen die ongewenst kinderloos zijn?

“Tijdens mijn onderzoek bleek dat mensen die geen kinderen hebben, of het nu bewust of ongewenst is, op jonge leeftijd wel kunnen worstelen met het gegeven kinderloos te blijven, zeker wanneer mensen in hun omgeving kinderen beginnen krijgen. Vrienden, familieleden en kennissen kunnen je raar bekijken, wanneer je

vertelt dat je geen kinderen kan of wilt krijgen. En ook later, wanneer mensen uit je omgeving kleinkinderen krijgen, komen die vervelende opmerkingen terug. Maar los van die twee periodes, merken we dat koppels doorheen hun leven accepteren dat ze geen kinderen hebben. Zowel koppels die bewust als ongewenst kinderloos zijn, passen hun leven daaraan aan. Wat wel een verschil is, is dat koppels die ongewenst kinderloos zijn door een periode van rouw gaan vooraleer ze aanvaarden dat ze kinderloos zullen blijven.”

“De reden voor kinderloosheid, speelt wel een rol bij het soort eenzaamheid dat mensen ervaren. Kinderloosheid is dus niet zwartwit, de context van kinderloosheid is belangrijk als je eenzaamheid wilt analyseren. Kan iemand geen kinderen krijgen door gezondheidsproblemen? Dan ervaart die persoon vaker emotionele eenzaamheid. Blijft iemand kinderloos door levensloopgebeurtenissen? Dan is het gevoel van sociale eenzaamheid hoger. En blijft iemand kinderloos door redenen die te maken hebben met de partner? Dan ervaart die een hoger gevoel van emotionele en existentiële eenzaamheid.”

Wat zijn de oorzaken van eenzaamheidsgevoelens?

“Tijdens de interviews met ouderen ging er veel aandacht naar hun levensloop perspectief. Dat zijn alle fases van ontwikkeling die je doorloopt vanaf dat je geboren wordt, tot wanneer je volwassen en ook ouder wordt. We vroegen mensen om ons mee te nemen doorheen hun leven. We creëerden zo niet alleen een vertrouwensband, we kregen ook inzicht in hun eenzaamheidsgevoelens doorheen de jaren, en in hun kinderloosheid.”

“We leerden dat sommige mensen eenzaamheidsgevoelens ontwikkelden doorheen hun leven, door een jeugdtrauma. Of door een zieke partner, waarvoor ze de zorg op zich nemen. Ook

eigen gezondheidsproblemen kunnen aan de basis liggen van eenzaamheidsgevoelens. Het hebben van wel of geen kinderen kwam niet per se als directe oorzaak naar boven.”

“Geen kinderen hebben, doet absoluut geen afbreuk aan je levenskwaliteit. En het wil al zeker niet zeggen dat je meer vatbaar bent voor eenzaamheidsgevoelens.”

Wat wil het onderzoek bereiken?

“De bedoeling is om het onderzoek zo breed mogelijk te verspreiden, want de inzichten die erin staan zijn waardevol, zowel voor jongere generaties die geen kinderwens hebben, of ongewenst kinderloos zullen blijven, als voor oudere generaties.”

“Het onderzoek toont aan dat ook ouderen zonder kinderen een waardevol leven kunnen leiden, in tegenstelling tot de clichés die er nog rond kinderloosheid bestaan. Ook zij vinden het leven betekenisvol, en vullen hun leven zinvol in. Geen kinderen hebben, doet absoluut geen afbreuk aan je levenskwaliteit. En het wil al zeker niet zeggen dat je meer vatbaar bent voor eenzaamheidsgevoelens. Dat ik die stellingen dankzij mijn onderzoek kan onderbouwen, helpt de samenleving hopelijk om anders naar mensen die kinderloos zijn te kijken. En om het taboe over 'huisje, tuintje, boompje, kindje' te doorbreken.”

Onderzoek naar dak- en thuisloosheid

"Dankzij cijfers zien beleidsmakers de omvang van de problematiek"

Sinds 2020 zet de Koning Boudewijnstichting zich samen met onderzoeksteams van LUCAS KU Leuven en UCLouvain CIRTES in om inzicht te krijgen in het aantal dak- en thuisloze personen in België. Daaruit blijkt dat 7% van alle dak- en thuisloze personen ouder dan 60 jaar is. **Nana Mertens**, wetenschappelijk medewerker bij LUCAS KU Leuven, neemt ons mee in de cijfers en de profielen van dak- en thuisloze personen in Vlaanderen en Wallonië.

Tekst: L.B.

Sinds 2020 gaan er in Vlaamse en Waalse regio's tellingen door die dak- en thuisloosheid in beeld brengen. Waarom was er nood aan dergelijke tellingen?

"Er leeft vandaag een stereotiep beeld over dak- en thuisloosheid in de samenleving. De meeste mensen kijken naar dak- en thuisloze personen als personen die op straat slapen, oud zijn of een verslavingsproblematiek hebben. Eén van de doelen van ons onderzoek is dan ook om komaf te maken met stereotypen en vooroordelen. Daarnaast willen we ook inzicht krijgen in het aantal dak- en thuisloze personen."

"In samenwerking met de stad Leuven, besliste LUCAS KU Leuven om in februari 2020 voor het eerst een telling rond dak- en thuisloosheid te doen in de stad. Ondertussen liet de Koning Boudewijnstichting weten daar mee haar schouders onder te willen zetten. Sindsdien gebeuren er elk jaar in oktober tellingen in Vlaanderen en in Wallonië. In Brussel tellen we niet, omdat onze hoofdstad op een eigen manier tellingen organiseert. Onze tellingen gebeuren altijd op vraag van een lokaal bestuur, en gaan enkel door in de regio's waar een telling werd aangevraagd."

De zeven vormen van een precare woonsituatie

- Openbare ruimte:** dak- en thuisloze personen die op straat slapen.
- Een noodopvang:** hier krijg je 's nachts een slaapplek aangeboden, en vaak 's avonds en 's morgens een maaltijd. Het gaat om kortdurende opvang, vaak één nacht.
- Een opvang voor thuislozen:** een opvang die specifiek gericht is op dak- en thuisloze personen, vaak voor een langere termijn. Bijvoorbeeld een noodwoning die je toegewezen krijgt via het OCMW, of een opvangcentrum waar je langer kan verblijven zoals een CAW-opvangcentrum, een crisisopvang of begeleid wonen.
- Instelling-verlaters:** mensen die op het moment van de telling in een instelling verblijven. Bijvoorbeeld een ziekenhuis, psychiatrische voorziening of een gevangenis, beschut wonen zonder eigen huurcontract, een lokaal opvanginitiatief of een opvangcentrum van Fedasil. Ze moeten binnen een maand na de teldag de instelling verlaten, terwijl ze geen stabiele woonoplossing hebben of ze moesten de instelling reeds verlaten, maar blijven er langer wegens gebrek aan een woonoplossing.
- Een niet-conventionele ruimte:** woningen zonder huurcontract, een garage, een woonwagen, een hut of een kraakpand. Ook zolderkamers en kelders zijn niet-conventionele ruimtes. Mensen die daar wonen, hebben vaak geen toegang tot een keuken of sanitair.
- Bij vrienden of familieleden:** de grootste groep dak- en thuisloze personen woont tijdelijk bij vrienden of familieleden wegens gebrek aan een andere woonoplossing. Dat is meestal helaas geen stabiele woonsituatie. Ontstaat er een conflict? Dan staan ze weer op straat. Ze wonen daar tenslotte zonder domicilie, en zonder officieel recht om daar te verblijven.
- Uithuiszetting:** mensen die op het moment van de teldag in een woning verblijven, maar binnen de maand na de teldag uit huis gezet dreigen te worden. Bijvoorbeeld omdat de woning onbewoonbaar werd verklaard, of omdat het huurcontract verloopt.

Deze laatste categorie is officieel niet opgenomen in de ETHOS-typologie, maar voegden de onderzoekers er zelf nog aan toe.

"Sinds 2022 steunt trouwens ook het Departement Zorg de jaarlijkse tellingen in Vlaanderen, want in België was er amper cijfermateriaal beschikbaar over dak- en thuisloosheid. Maar bruikbare cijfers over de omvang van de problematiek en over de profielkenmerken van de doelgroep zijn nodig om een effectieve aanpak van dak- en thuisloosheid mogelijk te maken"

Hoe wordt er tijdens zo'n telling te werk gegaan?

"Voor onze telling gebruiken we de *point-in-time-telling* methodiek. Dat betekent dat op één afgesproken moment alle dak- en thuisloze personen in kaart gebracht worden. De tellingen gebeuren met andere woorden dus op één dag."

"Tellingen gaan altijd door op vraag van een lokaal bestuur. Ook lokale organisaties die in contact staan met de

doelgroep, werken mee. Denk maar aan OCMW's en CAW's, sociale woonactoren, ziekenhuizen, gevangnissen, scholen en de lokale politie. Zij vullen vragenlijsten in over de thuis- en dakloze personen waarmee zij in aanraking komen. In de vragenlijst wordt ook gepolst naar het profiel van de doelgroep."

“ 7% van alle dak- en thuisloze personen is 60-plus.

"Sommige organisaties vullen onze vragenlijst alleen in, op basis van de kennis die ze hebben over de doelgroep. Anderen doen dat samen met de dak- of thuisloze persoon.

Straathoekwerkers en medewerkers uit de dagopvang bijvoorbeeld, zij hebben vaak een goede band met de doelgroep."

Wat is de definitie van dak- en thuisloosheid?

"De wettelijke definitie van dak- en thuisloosheid is 'Situatie waarbij een persoon niet over een eigen woongelegenheden beschikt, niet de middelen heeft om daar op eigen krachten voor te zorgen en daardoor geen verblijfplaats heeft, of tijdelijk in een tehuis verblijft in afwachting dat hem een eigen woongelegenheden ter beschikking wordt gesteld!'"

"In onze telling definiëren we dak- en thuisloosheid aan de hand van zeven categorieën. Die categorieën werden gebaseerd op de *ETHOS Light-typologie*. Met die categorieën willen we aantonen dat dak- en thuisloze personen niet enkel mensen zijn die op straat slapen. Sommige mensen verblijven in een openbare ruimte, anderen in een noodopvang, en nog anderen bij vrienden of familieleden. Mensen verschuiven ook tussen categorieën. Soms slaapt iemand tijdelijk op straat, nadien in een opvang voor thuislozen en daarna bij een familielid."

“ Terwijl sommigen denken dat dak- en thuisloosheid vooral voorkomt in (grote) steden, merken wij dat er ook in landelijke gebieden dak- en thuisloosheid is.

Wat zijn de opvallendste conclusies die uit de tellingen naar voren komen?

"We telden al zowel in stedelijke als in landelijke gebieden. Terwijl sommigen

denken dat dak- en thuisloosheid vooral voorkomt in (grote) steden, merken wij dat er ook in landelijke gebieden dak- en thuisloosheid is. Het profiel van een dak- of thuisloos persoon kan wel verschillen van regio tot regio. In een stad waar er bijvoorbeeld veel psychiatrische voorzieningen zijn, tellen we meer dak- en thuisloze personen met mentale gezondheidsproblemen."

"In grotere steden is zes à zeven personen op 1000 inwoners dak- en thuisloos. In kleinere steden gaat dat over vier personen op 1000 inwoners, en in landelijke regio's één à twee personen op 1000 inwoners. Twee op de drie van de getelde mensen zijn mannen. Mannen verblijven vaker in een openbare ruimte of in een noodopvang, terwijl vrouwen vaker in een opvang voor thuislozen verblijven. Vrouwen verblijven ook vaker dan mannen bij familie of vrienden, of in een woning waar ze dreigen uitgezet te worden. Wat ook opvalt, is dat vrouwen zonder kinderen vaker aansluiten bij de profielen van mannen."

"Van alle dak- en thuisloze personen, is 7% 60-plus. Die oudere dak- en thuisloze personen hebben meestal de Belgische nationaliteit, en zijn ook in België geboren. 41% van die groep ontvangt een pensioen. De ouderen die we telden zijn voornamelijk alleenstaanden (82%). Slechts 13% verblijft samen met een partner. 32% van de 60-plussers is twee jaar of langer dak- of thuisloos, bij personen jonger dan 60 jaar gaat het om 23%. De meeste oudere dak- en thuisloze personen (23%) verblijven bij familie en vrienden. Een kleine groep verblijft in een openbare ruimte (6%) of in een noodopvang (5%). 22% verblijft in een opvang voor thuislozen of in een tijdelijk verblijf. 14% woont in een instelling, denk maar aan een algemeen of psychiatrisch ziekenhuis. Wat ook opvalt? 80% van de ouderen die in een instelling verblijven, verblijven daar langer dan nodig omdat ze geen woonoplossing hebben."

"Evoluties in specifieke steden en gemeenten hebben we nog niet kunnen waarnemen, omdat we zelden meermaals in eenzelfde regio tellen. Al telden we vorig jaar, op vraag van de steden, voor een tweede keer in Gent en Leuven. En dat is interessant, want nu kunnen we tendensen in die steden meer in detail bekijken en vergelijkingen maken. Onze vergelijking is nog niet afgerond, maar we kunnen al concluderen dat het aantal dak- en thuisloze personen in Gent is toegenomen. Of dat een Gents fenomeen is? Zeker niet. Uit internationaal onderzoek blijkt dat dak- en thuisloosheid de laatste jaren toeneemt. Bovendien namen er tijdens de tweede telling meer organisaties deel, en gebeurde de eerste telling tijdens de coronacrisis. Ook die zaken kunnen meespelen."

“ Bij de 60-plussers geeft 39% aan chronische fysieke gezondheidsproblemen te hebben.

Zijn er factoren die het risico op dak- en thuisloosheid vergroten?

"Uit internationaal onderzoek blijkt dat kinderen die in armoede leven, een groot risico op dakloosheid lopen. Het aanbieden van betaalbare en kwaliteitsvolle huisvesting is dan ook cruciaal als we kinderarmoede willen aanpakken."

"Uit onze telling leerden we dat één van de grootste risicofactoren voor ouderen uithuiszetting is. Een situatie waarbij bijvoorbeeld het contract van de huurder verlopen is of stopgezet zal worden. Ouderen worden ook soms dakloos doordat hun woning onbewoonbaar wordt verklaard. Ook financiële redenen, bijvoorbeeld schulden, komen voor. Of ouderen die een psychische problematiek hebben. Aanleidingen die ook voorkomen,

maar in mindere mate, zijn relatieproblemen, een conflict met vrienden of familieleden of migratie."

"Ook het fysiek en het mentaal welzijn van de doelgroep wordt via onze vragenlijst bevraagd. Bij de 60-plussers geeft 39% aan chronische fysieke gezondheidsproblemen te hebben. Bij de jongere dak- en thuisloze personen gaat het om 14%. 31% heeft vermoedelijke mentale gezondheidsproblemen, dat percentage komt overeen met de jongere leeftijdsgroepen. 18% heeft een vermoedelijke verslavingsproblematiek, tegenover 30% bij de jongere leeftijdsgroepen. Van de 60-plussers geeft 12% aan een fysieke beperking te hebben, tegenover 4% bij de jongere leeftijdsgroepen. 7% van de 60-plussers zou vermoedelijk een verstandelijke beperking hebben. Dat percentage komt overeen met de jongere leeftijdsgroepen."

"Er wordt niet bevraagd of fysieke en mentale klachten een gevolg zijn van het dak- en thuisloos zijn. Al weten we wel dat mensen die in een precare woonsituatie leven, vaker stress hebben dan anderen."

“ Lokale besturen engageren zich ook om met de resultaten van de tellingen aan de slag te gaan.

Kunnen dak- en thuislozen die worstelen met fysieke en mentale problemen een beroep doen op hulp?

"In de meeste opvangcentra kunnen mensen begeleiding aanvragen. De laatste jaren is er daar zeker alertheid voor. In sommige steden en gemeenten zijn er ook straatverpleegkundigen. Zij bieden ondersteuning aan mensen met fysieke problemen. Andere steden en gemeenten schakelen psychologen in die de straat opgaan."

"Er is ook een methodiek die meestal gebaseerd is op een samenwerking tussen verschillende actoren, waaronder het CAW, het lokaal bestuur en een woonactor. Die methodiek heet Housing First. Housing First heeft als doel toegang en huisvesting aanbieden aan chronische dakloze personen die kampen met fysieke of mentale problemen en/of een verslavingsproblematiek. De methodiek zorgt voor een stabiele woonst met begeleiding."

Doen beleidsmakers voldoende om dak- en thuisloosheid te verminderen?

"Het feit dat het Departement Zorg ons project mee ondersteunt, toont dat de Vlaamse regering aandacht heeft voor het thema. En ook de Waalse regering ondersteunt de Waalse tellingen. Bovendien zijn er steeds meer lokale besturen die een aanvraag doen om tellingen in hun regio te organiseren. Dat toont dat het thema meer en meer aandacht krijgt. Lokale besturen engageren zich ook om met de resultaten van de tellingen aan de slag te gaan." "Of ze meer kunnen doen? Uiteraard, maar helaas botsen veel lokale besturen op financiële grenzen. Wij raden hen vooral aan om doelgroepgericht te werken. Welke verschillende inwoners heeft een stad of gemeente, en welke behoeften hebben al die verschillende inwoners? Ook preventief werken is belangrijk. In Nederland is er bijvoorbeeld een meldpunt dat ingrijpt wanneer iemand uit huis dreigt gezet te worden. De gemeente of stad brengt het meldpunt op de hoogte, en het meldpunt start begeleiding op."

"Het rapport dat wij aan lokale besturen overhandigen, bevat heel wat cijfermateriaal. Van verschillende organisaties hoorden we al dat dat cijfermateriaal hen helpt bij het aanvragen van subsidies, wanneer ze projecten rond dit thema willen opzetten. In ons rapport vind je hoeveel dak- en thuisloze personen we telden, hoe oud ze zijn, welk geslacht ze hebben, waar ze op het moment van de telling verblijven, of ze alleenstaand zijn en/of kinderen hebben, welke nationaliteit ze hebben, hoelang ze al dak- en thuisloos zijn en noem maar op. Dankzij cijfers zien beleidsmakers de omvang van de problematiek, en beseffen ze dat er wat moet veranderen."

Twee jaar Zorgzame Buurten een terug- en toekomstblik

132 Zorgzame Buurten in Vlaanderen en Brussel krijgen sinds maart 2022 ondersteuning van de Vlaamse overheid. Hoewel de ondersteuning normaalgezien na twee jaar afliep, besliste de Vlaamse regering om de lopende projecten te verlengen tot eind 2024. Wij zijn benieuwd wat goed loopt en welke drempels daarbij komen kijken. Kunnen de projecten bovendien blijven bestaan, wanneer de ondersteuning eindigt? Drie dames vertellen er ons meer over. **Monica Wouters** van Thomas More - Expertisecentrum Zorg en Welzijn en **Manon Steurs** van de VUB, deden vanuit het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin onderzoek naar de projecten. **Ann Clé** is projectcoördinator bij de Koning Boudewijnstichting (KBS), die instond voor de ondersteuning van de Zorgzame Buurten.

Tekst: L.B. & M.M. Foto: Jan Van der Perre

Monica Wouters

Manon Steurs

Ann Clé

Met welk doel dragen jullie organisaties bij aan het Zorgzame Buurtenproject?

Steurs: "Ons hoofddoel? Te weten komen wat er allemaal werkte tijdens de twee jaar Zorgzame Buurten, en wat niet goed uitdraaide. Welke factoren remden projecten af en welke factoren ondersteunden projecten net? We bespraken welke processen ze allemaal doorliepen. Welke doestellingen hadden ze? Hoe wilden ze erop inzetten? Welke veranderingen hebben plaatsgevonden? Ons onderzoek resulteerde in een toolbox, waar andere projecten of geïnteresseerden mee aan de slag kunnen. En we schreven ook aanbevelingen voor de Vlaamse overheid. Via onze toolbox en de aanbevelingen hopen we steden en gemeenten die ook willen werken rond Zorgzame Buurten, te motiveren."

Wouters: "Het Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin voerde vooral onderzoek achter de schermen. We gingen in gesprek met experts, mensen uit het werkveld, beleidsmakers en academici. Ook gingen we langs bij projecten en baseerden we ons op wat in de praktijk gebeurde. De KBS maakte deel uit van onze stuurgroep. We toetsten bij hen af of we dezelfde zaken opmerkten op het terrein."

Clé: "De KBS stond in nauw contact met de Zorgzame Buurtencoaches. We waren ook actief op het terrein, gingen in gesprek met trekkers van projecten en capteerden hun noden en behoeften. We speelden kort op de bal. Hoorden we een nood? Dan keken we hoe we die konden aanpakken. Dat draaide uit in heel wat ondersteuningsvormen voor Zorgzame Buurten."

Welke bevindingen kwamen naar boven tijdens het veldwerk en onderzoek?

Steurs: "Er bestaat al veel op het terrein. Denk maar aan thuiszorgorganisaties, lokale besturen, (ouderen)verenigingen en

eerstelingsprofessionals. Zorgzame Buurtenprojecten kunnen dan ook met heel wat bestaande organisaties de handen in elkaar slaan. We ondervonden dat nieuwe Zorgzame Buurten, die bewust de handen in elkaar sloegen met al bestaande initiatieven in een buurt, een grotere kans op succes hadden."

Clé: "Klopt. Binnen de KBS zagen we hetzelfde. Zorgzame Buurtenprojecten moeten het warm water niet uitvinden. Ze kunnen op zoek gaan naar initiatieven die al bestaan in de buurt, en waarop zij kunnen verderbouwen. Projecten kunnen veel van elkaar leren, en in samenwerking met elkaar ook heel wat bereiken."

“Zorgzame Buurten die bewust de handen in elkaar sloegen met andere initiatieven, hadden een grotere kans op succes.”

"Dat is een advies dat we trouwens ook graag doortrekken op beleidsniveau. Ook daar bestaat al heel wat. Denk maar aan het decreet Lokaal Sociaal Beleid, dat de rol van lokale besturen erkent in het garanderen van de sociale grondrechten en de toegankelijkheid van de sociale hulp- en dienstverlening. Het is belangrijk dat beleidsmakers nagaan of Zorgzame Buurten aansluiting kunnen vinden in dat decreet, vooraleer ze nieuwe lokale beleidskaders opstellen."

En verder?

Clé: "Elk project botste op limieten. Denk maar aan regelgeving die soms belemmerend werkt, en dat is een drempel die je als project niet zelf kan oplossen. Zo zijn er woonzorgcentra die ook een kinderopvang willen openen, maar

de regelgeving laat dat niet toe. Heel wat mensen botsen bovendien op wachtlijsten voor hulpverlening of sociale huisvesting. Er bestaat soms ook concurrentie tussen diensten, wat de samenwerking belemmert. En heel wat dienstverlening is er niet op georganiseerd om buurtgericht te werken."

Wouters: "Klopt. Ook tijdens ons onderzoek kwam het botsen op regelgeving vaak naar boven. We hebben daarvoor aanbevelingen geformuleerd op Vlaams en federaal vlak. Er moet samengewerkt worden over beleidsdomeinen heen, om die drempels op te lossen."

Clé: "We pleiten er ook voor om Zorgzame Buurten op te nemen in (zorg)opleidingen. Want mensen en organisaties met elkaar verbinden, is niet evident. Het zou goed zijn mochten professionals die skills aanleren. Zowel apothekers als thuisverplegers en huisartsen. En beleidsmakers moeten de vinger aan de pols houden, zodat ze zien wat werkt op het terrein en wat niet. Het is niet de bedoeling dat beleidsmakers een beleid ontwikkelen dat volledig ingaat tegen wat het terrein nodig heeft."

“Beleidsmakers moeten trots kijken naar wat op het terrein verwezenlijkt wordt, en erkennen dat Zorgzame Buurten een meerwaarde hebben.”

Zullen alle projecten erin slagen om na 2025 te verduurzamen?

Steurs: "Er zijn heel wat projecten die bekijken om de trekkers van het initiatief structureel op te nemen in hun organisatie. Anderen willen een project dat opgestart werd in

één buurt, uitrollen naar andere buurten. Nog anderen zijn volop aan het lobbyen bij lokale besturen en beleidsmakers, om financiële middelen vrij te krijgen. Er zijn ook projecten die op een lager pitje zullen verdergaan. En helaas zullen er ook projecten, door een gebrek aan middelen, eindigen wanneer de subsidiëring stopt."

Wouters: "Sommige projecten werken vanuit een lokaal dienstencentrum. Dat maakt het makkelijker om een project te verduurzamen. Een lokaal dienstencentrum is tenslotte een bestaand, en vaak ook gekend, initiatief met werkrachten die al op het topic inzetten. Andere projecten werden opgehangen aan het decreet Lokaal Sociaal Beleid, of aan het Woonzorgdecreet, dat welzijn, wonen en zorg beter op elkaar afstemt. Op die manier wordt een project opgenomen in een meerjarenplanning van een stad of gemeente."

Clé: "We moedigen huidige projecten bovendien aan om ambassadeur te worden voor toekomstige projecten. Door te tonen wat voor hen werkte, en door trots te zijn op wat ze bereikten, kunnen ze anderen inspireren en stimuleren. Ook beleidsmakers moeten trots kijken naar wat op het terrein verwezenlijkt wordt, en erkennen dat Zorgzame Buurten een meerwaarde hebben."

Welke vormen van ondersteuning zijn er voor Zorgzame Buurten?

Clé: "Vanuit de KBS werkten we een uitgebreid vormingsaanbod uit. Dat boden we aan aan elke Zorgzame Buurt die een coach toegewezen kreeg. In dit laatste projectjaar valt de ondersteuning van KBS weg, maar de projecten kunnen terecht op de Zorgzame Buurtenwebsite, daar vinden ze korte kennisclips terug die gebaseerd zijn op de belangrijkste lessen vanuit de vormingen. De coaches maakten ook een vragenwaaier. Dat is een reflectietool die alle betrokkenen bij een project laat nadenken over tal van zaken die een Zorgzame Buurt nodig heeft.

Er bestaat bovendien een online platform, waarop projecten ervaringen kunnen uitwisselen."

“Burenhulp is zeker een onderdeel van een Zorgzame Buurt, maar een Zorgzame Buurt is nog veel meer dan dat.

"De KBS stelde ook een consortium samen van kennis- en terreinorganisaties. De mensen uit het consortium hadden al heel wat Zorgzame Buurtenexpertise, en de reflecties binnen het consortium gaven mee vorm aan het ondersteuningsaanbod voor projecten via coaching, vormingen, uitwisselingsmomenten tussen projecten en het online platform."

Wouters: "De Thomas More hogeschool lanceerde een ondersteuningspakket 'Duurzaam werken aan Zorgzame Buurten', en enkele jaren geleden ontwikkelde ze al de podcast 'Het kleine helpen.'"

Clé: "Hoewel er heel wat ondersteuning is, zijn we er ons ook van bewust dat informatie over Zorgzame Buurten erg versnipperd is. We pleiten ervoor dat in de toekomst alle informatie helder wordt samengebracht op één platform."

Steurs: "Klopt. Het is moeilijk om je weg doorheen alle verschillende websites en ondersteuningsvormen te vinden. Onze toolbox bundelt momenteel heel wat informatie, maar ook die box zal ooit verouderen. Ook wij pleiten dus voor een geharmoniseerd platform."

Tot slot, hoe ziet voor jullie de ideale Zorgzame Buurt eruit?

Clé: "Voor mij is een Zorgzame Buurt een buurt waarin mensen graag wonen, omdat ze er hun burens kennen. Ze hebben er fijne contacten, en indien

nodig vinden ze ondersteuning en hulp dichtbij huis. Informele en formele zorg werken samen, beide vormen van zorg worden georganiseerd op buurtniveau én formele en informele zorg worden goed op elkaar afgestemd. Daardoor kan niemand door de mazen van het net glippen."

"Ik ben er bovendien zeker van dat mensen langer in hun vertrouwde omgeving kunnen wonen in een Zorgzame Buurt. Maar dat mag niet het doel zijn, het is wél een gevolg. Het doel is dat mensen graag wonen in hun buurt, en met een grote levenskwaliteit. En levenskwaliteit raakt niet alleen aan gezondheid en welzijn. Het heeft ook te maken met sociale contacten, leefomgeving en vrije tijd. Een Zorgzame Buurt bevat al die aspecten doordat er goed wordt samengewerkt tussen sectoren."

Steurs: "Het is een misvatting dat een buurt ook een Zorgzame Buurt is, wanneer bijvoorbeeld burens voor elkaar naar de winkel gaan. Begrijp mij niet verkeerd. Burenhulp is zeker een onderdeel van een Zorgzame Buurt, maar een Zorgzame Buurt is nog veel meer dan dat. Professionele hulpverlening en informele zorg moeten elkaar aanvullen. In een Zorgzame Buurt wisselen informele en professionele zorgverleners elkaar af, en werken ze samen met elkaar. Professionele hulpverleners zijn bevoegd voor grotere taken, of bijvoorbeeld medische zorg. Terwijl burens kleine taken voor elkaar kunnen opnemen, zoals naar de winkel gaan of elkaars gras maaien."

Wouters: "Een Zorgzame Buurt wordt traag groot. Je kan er niet op één dag voor zorgen dat burens met elkaar gaan babbelen, of dat zorginstanties met elkaar gaan samenwerken. Dat vraagt tijd én energie. Wanneer je werkt aan een Zorgzame Buurt, heb je dus zowel doelstellingen op korte termijn als op lange termijn nodig. De effecten op korte termijn voel je snel, maar de effecten op lange termijn hebben tijd nodig om te groeien."

Twée Zorgzame Buurtenprojecten in de kijker

'Leve De Ouderen!' zet ouderen in hun kracht

Tijan Njie, lokaal coördinator van Leve De Ouderen!:

"De internationale Christelijk geïnspireerde organisatie Sant'Egidio in Antwerpen heeft al meer dan veertig jaar een ouderenwerking die eenzaamheid bij ouderen wil aanpakken. Drie jaar geleden kwam daaruit het structureel programma Leve De Ouderen!, dat ook als Zorgzame Buurtenproject erkend werd."

"Concreet richten we ons met Leve De Ouderen! op thuiswonende 80-plussers. We bellen hen op of we gaan bij hen langs om te luisteren hoe het met hen gaat. We kijken wat zij nodig hebben, maar we gaan ook in gesprek over wat zij voor anderen kunnen betekenen, zoals boodschappen doen voor of het gras maaien van een buur die minder mobiel is. Naast burens, verbinden we ook lokale handelaars, thuisverpleegdiensten, apothekers of mutualiteiten met inwoners. Door al die verbindingen, kunnen ouderen langer, veilig en gelukkig in de eigen woning blijven wonen."

"Leve De Ouderen! gelooft erin dat ouderen veel kunnen bijdragen aan de maatschappij. Ouderen hebben levenswijsheid, kennis en talenten. Ze kunnen iets voor anderen betekenen. Ons project zet dat in de verf. We benadrukken de positieve aspecten van ouder worden."

"Hoe langer we bestaan, hoe meer mensen ons vertrouwen. We merken dat dat tijd nodig heeft. Maar nu begint de mond-tot-mondreclame zijn werk te doen. Onze binnenkomende oproepen stijgen, en steeds meer mensen durven diepgaande gesprekken met ons te voeren. Dankzij ons project leven al een pak minder ouderen in eenzaamheid. En meer en meer ouderen ontvangen hulp in huis, of hebben een goed contact met de burens. Ook lokale diensten reageren positief op ons project. Wanneer ze zich zorgen maken over een oudere, contacteren ze ons als tussenpersoon."

'Lindelhoeven, zorgzaam dorp van de toekomst' verbetert toeleiding naar diensten

Els Kuppens, schepen van Welzijn en Ouderenbeleid in Pelt, en **Jana Gorissen**, coördinator lokale dienstencentra:

"Na een fusie tussen Neerpelt en Overpelt in 2019, groeide in Pelt de aandacht voor de nood aan lokale betrokkenheid en nabijheid. Dat leidde tot het project 'Minder mazen, meer net'. Twee jaar geleden werd dat initiatief verdergezet in het Zorgzame Buurtenproject 'Lindelhoeven, zorgzaam dorp van de toekomst'. Lindelhoeven is een dorp in de gemeente Pelt."

"Er werden twee buurtzorgregisseurs aangesteld. Die vertoeven regelmatig in lokale dienstencentra en gaan op bezoek bij oudere inwoners om noden en behoeften te detecteren. Sommige ouderen raken niet bij de tandarts. Anderen botsen op digitale moeilijkheden. Nog anderen vinden geen geschikte huisarts. De buurtzorgregisseurs leiden de inwoners toe naar de geschikte diensten. Ons project wil zoveel mogelijk diensten, zoals woonzorgcentra, verenigingen en scholen met elkaar én met inwoners verbinden. Daarnaast willen we ook beleidsoverschrijdend werken. Een Zorgzame Buurt moet zowel inzetten op sport en vrije tijd als op zorg en ruimtelijke ordening."

"We werken ook samen met heel wat partners, zoals vrijwilligers en medewerkers van dorpsrestauranten, lokale dienstencentra, (ouderen)verenigingen, buurtcomités en welzijnsschakels. Die samenwerking is belangrijk. Niemand moet het warm water uitvinden. We kijken waar we onze krachten kunnen bundelen en op welke manier we elkaar kunnen aanvullen. Ook inwoners hebben een stem in ons project. Via bijvoorbeeld een seniorenpanel kunnen zij noden en bezorgdheden signaleren."

Meer informatie

Op www.zorgzamebuurten.be vind je meer info over alle Zorgzame Buurten. Op www.ouderenraden.be lees je onze volledige interviews met enkele initiatieven. En alle info over de ondersteuning van de KBS vind je op www.kbs-frb.be/nl/zorgzame-buurten.

Het onderzoek en de toolbox van het Steunpunt, in samenwerking met prof. Dr. Paul Van Royen (UAntwerpen), prof. Dr. Dominique Verté (VUB), dr. Leen Heylen (Thomas More - Expertisecentrum Zorg en Welzijn) en prof. Dr. Emily Verté (VUB), vind je op www.steunpuntwvg.be.

Wat betekent de pensioenhervorming voor de 60-plussers van vandaag?

Op 4 april 2024 keurde het federaal parlement verschillende pensioenhervormingen goed. Dankzij die hervorming hebben sommige werknemers recht op een

pensioenbonus, werden de voorwaarden voor het minimumpensioen aangepast en verhoogde de bijzondere sociale bijdrage op aanvullende pensioenen. Maar wat betekenen die drie opvallende zaken uit de hervormingen concreet voor de 60-plussers van vandaag? Pensioenexpert aan de KU Leuven **Marjan Maes** legt het ons uit.

Tekst: L.B. & M.S.

Het minimumpensioen werd opgetrokken tot 1.500 euro netto per maand. Wie heeft hier recht op?

"In het begin van haar legislatuur kondigde de regering al aan om het minimumpensioen gradueel op te trekken tot 1.500 euro netto per maand bij een volledige loopbaan van 45 jaar. Ondertussen is dat bedrag door de sterke inflatie al gestegen naar 1.773 euro. In het kader van de pensioenhervorming zullen er strengere regels komen voor wie er in de toekomst recht op heeft."

"Het minimumpensioen wordt berekend in functie van de lengte van je loopbaan. Heb je geen loopbaan van 45 jaar? Dan ontvang je een pensioenbedrag in verhouding tot het aantal loopbaanjaren. Om recht te hebben op een gewaarborgd minimumpensioen, moesten werknemers al voldoen aan de voorwaarde dat ze minstens twee derde van een volledige loopbaan ofwel dertig loopbaanjaren hebben. Bij de berekening van die dertig jaar tellen zowel gewerkte als gelijkgestelde periodes mee. Dat zijn periodes zoals ziekte, werkloosheid of thematisch verlof."

"Vanaf 2025 wordt er een tewerkstellingsvoorwaarde toegevoegd om recht te hebben op het minimumpensioen van 5.000 effectief gewerkte voltijdse dagen. Omgerekend komt dat neer op ongeveer zestien jaar effectieve arbeid. Bepaalde gelijkgestelde periodes zoals moederschapsrust, vaderschapsverlof en tijdelijke werkloosheid worden ook beschouwd als effectief gewerkte periodes. Een periode van gewone werkloosheid niet. De voorwaarde van 5.000 voltijds gewerkte dagen geldt ook voor mensen met een gemengde loopbaan. Voor ambtenaren is er een voorwaarde van 189 gewerkte maanden en voor zelfstandigen van 64 kwartalen."

Vanaf 1 januari 2025 kunnen pensioengerechtigden een pensioenbonus ontvangen. Wat houdt die bonus precies in?

"Zowel werknemers als ambtenaren en zelfstandigen die langer werken dan de datum waarop ze ten vroegste met pensioen kunnen gaan, zullen recht hebben op een pensioenbonus. Werk je drie maanden langer dan je officieel zou moeten? Dan heb je recht op drie maanden bonus. Werk je veertien maanden langer dan officieel moet? Dan ontvang je veertien maanden bonus. In totaal kan je maximaal voor drie jaar een pensioenbonus ontvangen. Ter illustratie: netto bedraagt de bonus voor iemand die drie jaar langer voltijds werkt 23.565 euro. Dat bedrag geldt zowel voor werknemers, als voor ambtenaren en zelfstandigen. Werk je halftijds? Ook dan heb je recht op de bonus en spaar je per gewerkte dag."

“Zowel werknemers als ambtenaren en zelfstandigen die langer werken dan de datum waarop ze ten vroegste met pensioen kunnen gaan, zullen recht hebben op een pensioenbonus.”

"Die vroegst mogelijke pensioendatum is voor iedereen anders. Start je op je 17 jaar met werken? Dan kan je normaalgezien vroeger op pensioen dan iemand die pas op z'n 25e startte met werken. Mag je normaal gezien op je 62 jaar met vervroegd pensioen, maar blijf je werken tot

je 65e? Dan heb je dus recht op een netto pensioenbonus van 23.565 euro. Stop je op je 64 jaar? Dan ligt je bonus iets lager, rond de 12.000 euro. Dat bedrag wordt in één keer uitbetaald. Heb je recht op de bonus? Dan moet je daar zelf niks voor doen. De pensioendienst houdt zelf bij wie recht heeft op (een deel van) de bonus, en het bedrag wordt automatisch op je rekening gestort. Al kan je ook vragen om de uitbetaling van de bonus te spreiden in maandbetalingen."

"Vanaf januari 2025 kunnen werknemers de bonus ontvangen. Belangrijk: mensen kunnen de bonus pas beginnen opbouwen voor de gewerkte perioden die na 1 juli 2024 liggen. De eerste keer dat iemand dus bij zijn pensioenaanvraag een bonus van 23.565 euro zal verworven hebben, zal pas vanaf 1 juli 2027 zijn. Ging je voor juli 2024 met pensioen, ook al werkte je langer dan de datum waarop je ten vroegste met pensioen kon gaan? Dan kan je de bonus niet ontvangen."

Ook bij de ambtenarenpensioenen wordt een hervorming doorgevoerd. En wat kan je vertellen over de Wijninckxbijdrage?

"De pensioenhervorming houdt inderdaad ook enkele aanpassingen in voor ambtenaren. Zo komt er een plafonnering van de perequatie. De perequatie is een mechanisme waarbij de ambtenarenpensioenen automatisch meestijgen met de evolutie van de bezoldigingen van de actieve ambtenaren, bovenop de index. Wanneer bijvoorbeeld de lonen van het politiekorps zouden stijgen, zullen ook gepensioneerde agenten een pensioenverhoging ontvangen. Die aanpassing

gebeurt om de twee jaar. Met de plafonnering zullen de ambtenarenpensioenen minder stijgen dan nu het geval is. Vanaf 1 januari 2025 mag de perequatiekost per jaar maximaal 0,3% bedragen van de totale pensioenlast bij ambtenaren."

"De Wijninckxbijdrage is een bijzondere sociale zekerheidsbijdrage die geheven wordt op heel hoge aanvullende pensioenpremies van werknemers en zelfstandige bedrijfsleiders. De regering besliste om die bijdrage te verdubbelen, van 3% naar 6%."

Hoe kijk je als pensioenexpert naar deze hervormingen?

"Een pensioenhervorming is absoluut noodzakelijk. Maar de huidige hervorming maakt de regels nog veel complexer dan ze al zijn en biedt totaal geen antwoord op de financieringsuitdaging. Zo vind ik het bijvoorbeeld een gemiste kans dat de definitie van loopbaanjaren niet geharmoniseerd is. Wat ik daarmee bedoel? Zoals ik daarnet uitlegde, worden de gewerkte dagen, maanden en jaren van werknemers, ambtenaren en zelfstandigen op een andere manier berekend."

"Dat lijkt misschien een detail, maar voor wie een gemengde loopbaan had en bijvoorbeeld zowel als werknemer als als zelfstandige aan de slag was, wordt het berekenen van de pensioenrechten zo erg complex. Sommige mensen hebben geen toegang tot het minimumpensioen, wanneer ze als ambtenaar en als werknemer actief waren. Wanneer ze in totaal geen dertig jaar loopbaan hadden als werknemer, maar ook geen twintig jaar als ambtenaar, hebben ze bijgevolg geen

recht op het minimumpensioen als werknemer, maar ook niet op het minimumpensioen als ambtenaar. In het algemeen zijn de verschillen tussen stelsels nog moeilijk te rechtvaardigen."

"Een tweede probleem is dat het minimumpensioen onvoldoende effectief is om armoede te bestrijden. Het is niet omdat een alleenstaande, gepensioneerde vrouw een minimumpensioen krijgt, dat haar inkomen boven de armoedegrens komt. Hoe dat komt? Het minimumpensioen wordt pro rata (in verhouding, red.) berekend. Na dertig jaar loopbaan bedraagt het volgens een snelle berekening bijvoorbeeld 1.182 euro."

"Ik betwijfel ook dat de pensioenbonus het gewenste effect zal hebben en veel meer mensen langer zal laten werken. Wie ertoe in staat is, zal misschien drie jaar extra werken. Maar voor zwaardere beroepen is langer werken soms gewoon niet haalbaar. Het blijft voor velen trouwens financieel interessanter om een vervroegd uittredekanal te kiezen. Denk maar aan SWT (stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag, ook wel brugpensioen genoemd, red.), landingsbaan (een bijzondere vorm van tijdskrediet voor werknemers in de privésector, ook wel eindloopbaantijdskrediet genoemd, red.) of verlof voor pensionering (het opnemen van al je openstaande vakantiedagen aan de vooravond van je pensioen, red.). Tijdens die periodes blijven werknemers ook pensioenrechten opbouwen, waar ze de rest van hun leven maandelijks van kunnen genieten. Dat is dan ook financieel interessanter dan een eenmalig bedrag van 22.650 euro."

Net omdat het effect van de pensioenbonus zo minimaal was, werd de bonus afgeschaft door de vorige federale regering."

“ De volgende federale regering zal werk moeten maken van een pensioenhervorming waarbij én de vergrijzingskost daalt, én mensen langer werken én de armoederisico's dalen.

"Tot slot zal de hervorming ook de vergrijzingskosten niet kunnen drukken, integendeel. Weinig mensen zullen langer werken, maar de bonus zal de regering wel meer geld kosten. 80% van de zelfstandigen werkt nu al, zonder bonus, tot 65 jaar. Die groep zal de bonus dus krijgen op zijn 65e verjaardag, zonder dat het pensioneringsgedrag aangepast hoeft te worden. De volgende federale regering zal werk moeten maken van een pensioenhervorming waarbij én de vergrijzingskost daalt, én mensen langer werken én de armoederisico's dalen. En dat is naar mijn gevoel perfect mogelijk."

Meer informatie

www.pensioenbonus.be

actueel

je vaste afspraak met informatie voor en door ouderen

Al meer dan twintig jaar houden we onze lezers viermaal per jaar op de hoogte van de initiatieven van de Vlaamse Ouderenraad, relevant beleidsnieuws, de Ouderenweek en andere campagnes rond ouderen, inspirerende projecten voor en door ouderen, onderzoek en meer.

Neem vandaag nog een abonnement

Laat je gegevens achter op www.vlaamse-ouderenraad.be/informatieblad of bel naar 0471 57 12 68.

Per jaar betaal je slechts 9 euro.

Wie contacteer je met welke vraag?

Heb je als ouderenraad vragen over het groepsabonnement? Wil je bijvoorbeeld een nieuw abonnement toevoegen of wijzigingen aanbrengen aan het huidige groepsabonnement? Neem dan contact op met Karien Delie via karien.delie@vlaamse-ouderenraad.be.

Wil je graag een individueel abonnement of een abonnement voor je gemeentebestuur of bibliotheek afsluiten? Contacteer dan Anneleen Pacquets via anneleen.pacquets@vlaamse-ouderenraad.be.

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER
Marijke Dheedene

REDACTIE
Laurane Berkein

EINDREDACTIE
Veerle Quiryren

INHOUDELIJKE MEDEWERKING
Karien Delie, Nadia Denayer, Mitta Meurisse,
Veerle Quiryren, Marc Soubry

LAY-OUT
Eveline Soors

DRUK
Drukkerij Buroform

**vlaamse
OUDERENRAAD**

Vlaanderen
verbeelding werkt

Vlaamse Ouderenraad vzw
Prinsenstraat 8-10
1000 Brussel

www.vlaamse-ouderenraad.be